

KILPAILUVIRASTON TIEDONANTO

YRITYSKAUPPAVALVONNASTA

SISÄLTÖ

ESIPUHE	4
ILMOITUSVELVOLLISUUS	5
Johdanto	5
Lain voimaantulomääräykset.....	5
Yrityskauppaa edeltävät neuvottelut Kilpailuviraston kanssa	6
Kilpailuvirastolle ilmoitettavat yrityskaupat	6
Määräysvallan hankkiminen	6
Liiketoiminnan tai sen osan hankkiminen.....	9
Sulautuminen	9
Yhteisyrittäjien perustaminen	9
Erityiskysymyksiä	10
Välillinen hankinta	10
Kahden vuoden sääntö	10
Yrityskaupan yhteys Suomeen	10
Ilmoitusmenettely	11
Ilmoitusvelvollisuuden alkaminen.....	11
Määräaikaisten laskeminen	12
Toimitettavat tiedot ja asiakirjat	12
Ilmoitusvelvollisuuden sisältöä koskeva KTM:n päätös	13
Puutteellinen tai myöhästynyt ilmoitus	17
LIIKEVAIHDON LASKEMINEN	18
Johdanto	18
Liikevaihdon määritelmä.....	18
Liikevaihtoon sisällytettävät tuottoerät	19
Julkiset tuet	19
Liikevaihdon oikaiseminen tietyissä tapauksissa	19
Tilikausi poikkeaa 12 kuukaudesta	19
Tilikauden jälkeen tapahtuneet yrityskaupat	19
Yhteenlasketusta liikevaihdosta vähennettävät erät	19
Luottolaitokset, sijoituspalveluyritykset ja vakuutusyhtiöt.....	20
Yrityskauppojen eri tyypit liikevaihdon laskemisessa	21
Yleistä	21
Määräysvallan syntyminen	21
Liiketoiminnan tai sen osan hankkiminen.....	21
Sulautuminen	22
Yhteisyrittäjien perustaminen	22
Yrityskaupan osapuolten liikevaihdon määräytyminen	22
Yksinomaisen määräysvallan muuttuminen yhteiseksi määräysvallaksi.....	23
Yhteisessä määräysvallassa yrityskaupan seurauksena tapahtuvat muutokset.....	23
Yhteinen määräysvalta muuttuu yksinomaiseksi määräysvallaksi.....	23
Yhteisen määräysvallan käyttäjä vaihtuu tai määräysvallan rakenne muuttuu	23
Määräysvallan hankkiminen yhteisyrittäjien kautta	24
Liikevaihdon laskennan erityiskysymyksiä	24
Luonnolliset henkilöt	24

Yhteisyrityksen liikevaihdon jakaminen eräissä tapauksissa	24
Julkisyhteisön määräysvallassa olevien yhteisöjen liikevaihto	24
Yritysten osien hankkiminen	25
Kahden vuoden sääntö	25
Ulkomaan rahan määräinen liikevaihto	25
Liite Määräysvallan hankkijan yritysryhmä	26
YHTEISYRITYKSET	27
Johdanto	27
Yhteinen määräysvalta	27
Itsenäinen taloudellinen kokonaisuus	27
Järjestelyn pysyvyys	29
Yrityskauppavalvonnan piiriin kuulumattomat yhteisyritykset	29
Markkinakäyttäytymistä koskevat yhteistyöjärjestelyt	29
YRITYSKAUPAN LIITÄNNÄISRAJOITUKSET	30
Johdanto	30
Liitännäisrajoitusten arvioinnin yleiset periaatteet	30
Liitännäisrajoitusten välitön liittyminen yrityskauppaan	30
Liitännäisrajoitusten välttämättömyys	30
Kilpailukiellot	31
Lisenssisopimukset	32
Osto- ja jakelusopimukset	33
Liitännäisrajoitukset yhteisyrityksissä	33
Yrityskaupan yhteydessä sovitut muut kuin liitännäiset kilpailunrajoitukset	34
YRITYSKAUPPOJEN ARVIOINTI KILPAILUVIRASTOSSA	35
Johdanto	35
Yrityskauppasäännösten soveltamisala	35
Yrityskauppojen luokittelu	35
Määräävän markkina-aseman tunnistaminen	36
Relevanttien markkinoiden määrittely	36
Relevantit hyödykemarkkinat	37
Relevantit maantieteelliset markkinat	37
Yrityskaupan arviointi	38
Määräävän markkina-aseman syntyminen tai vahvistuminen	38
Kilpailun merkittävä estyminen	39
Kaupan arviointiin vaikuttavia tekijöitä	40
Markkina-asema suhteessa markkinoilla toimivien kilpailijoiden asemaan	40
Markkinaosuudet	41
Markkinavoimaa kuvaavia muita tekijöitä	41
Asiakkaiden ja tavarantoimittajien neuvotteluvoima	43
Potentiaalinen kilpailu ja alalletulon esteet	43
Markkinoiden kehitysvaihe	45
Sähkömarkkinoita koskevien yrityskauppojen arviointi	45
Ehdot ja kielteinen yrityskauppapäätös	45

ESIPUHE

Laki kilpailunrajoituslain muuttamisesta (303/98) tulee voimaan 1.10.1998. Lain tärkein uudistus koskee yrityskauppojen valvontaa.

Tämän tiedonannon tarkoituksena on valaista yrityskauppavalvonnan monimutkaisia menettelysääntöksiä sekä antaa tietoja kauppojen hyväksyttävyyden arvioinnissa sovellettavista periaatteista.

Tiedonanto on tarkoitettu ensisijaisesti yrityskauppoja suunnitteleville yrityksille ja näiden avustajille.

Yrityskauppavalvonta on uusi oikeudenala Suomessa, joten tiedonannosta tuskin löytyy vastausta kaikkiin käytännön yrityskaupoissa esiintyviin lain tulkintaongelmiin. Kilpailuvirasto antaa yrityksille ohjausta säännösten tulkinnassa. Yhteydenpito Kilpailuvirastoon ennen yrityskauppailmoituksen jättämistä on muutenkin suotavaa niin osapuolten kuin viranomaistenkin työtaakan keventämiseksi.

Virasto täydentää tiedonantoa yrityskauppavalvonnasta saatujen kokemusten ja oikeuskäytännön mukaan. Olemme kiitollisia kaikista ehdotuksista tiedonannon kehittämiseksi.

Helsingissä 15.9.1998

Matti Purasjoki
Ylijohtaja

ILMOITUSVELVOLLISUUS

JOHDANTO

Säännökset yrityskauppavalvonnasta ovat kilpailunrajoituslain (480/1992) 3 a luvun 11–11 i §:ssä sellaisena kuin se on 30.4.1998 annetussa laissa (303/1998). Säännökset tulevat voimaan 1.10.1998. Laissa määrätyt ehdot täyttävät yrityskaupat on ilmoitettava Kilpailuvirastolle eikä kauppojen täytäntöönpanoon saa ryhtyä ennen kuin asia on päätetty Kilpailuvirastossa tai kilpailuneuvostossa.

Ilmoitusvelvollisuudesta ja sen määräajasta säädetään kilpailunrajoituslain 11 c §:ssä. Kauppa- ja teollisuusministeriö on lisäksi antanut 1.7.1998 päätöksen (499/98) ilmoitusvelvollisuuden tarkemmasta sisällöstä (jäljempänä ‘ilmoitusvelvollisuuspäätös’; liite 1). Päätöksen liitteessä on yksityiskohtaisesti selvitetty ne tiedot, jotka yrityskaupasta on ilmoitettava.

Kilpailuvirastolle on ilmoitettava kilpailunrajoituslain 11 §:ssä määritellyt yrityskaupat, jos lain 11 a §:n mukaiset liikevaihdon kynnysarvot täyttyvät ja hankinnan kohde tai sen kanssa samaan konserniin kuuluva yhteisö tai säätiö, sulautuva yhteisö tai säätiö tai sen kanssa samaan konserniin kuuluva yhteisö tai säätiö taikka perustettava yhteisyritys harjoittaa liiketoimintaa Suomessa.

Kilpailunrajoituslain säännöksiä yrityskauppavalvonnasta ei sovelleta, jos kauppa kuuluu EY:n yrityskeskittymien valvonta-asetuksen (ETY) n:o 4064/89 tai Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksen yrityskeskittymiä koskevien säännösten soveltamisalaan. Muiden maiden kansalliset yrityskauppasäännökset eivät sen sijaan vaikuta ilmoitusvelvollisuuteen Suomessa. Yrityskauppa voidaan näin joutua ilmoittamaan useammalle kansalliselle kilpailuviranomaiselle.

EY:n yrityskeskittymien valvonta-asetuksen 3 artiklan alakohdan 5 mukaan eräitä väliaikaisia omistusjärjestelyjä ei pidetä asetuksen mukaisina keskittyminä eikä niistä tarvitse tehdä ilmoitusta komissiolle. Muiden ilmoitusvelvollisuuden edellytysten täytyessä tällainen kauppa on kuitenkin ilmoitettava Suomessa.

Kilpailuvirasto antaa tarvittaessa osapuolille neuvoja ilmoitusvelvollisuudesta ja sen sisällöstä.

LAIN VOIMAANTULOMÄÄRÄYKSET

Säännöksiä yrityskauppavalvonnasta sovelletaan 1.10.1998 jälkeen tehtyihin yrityskauppoihin. Yrityskauppa katsotaan tehdyksi ajankohtana, josta lain 11 c §:n 1 momentissa tarkoitettu aika yrityskaupan ilmoittamiselle alkaa.

Lain 11 b §:n 4 ja 5 momentin mukaan hankinnan kohteen liikevaihtoa laskettaessa otetaan huomioon myös hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana tehdyt yrityskaupat mainituissa lainkohdissa tarkemmin määrätyin edellytyksin. Kahden vuoden sääntöä sovellettaessa ei oteta huomioon ennen 1.10.1998 tehtyjä yrityskauppoja. Kahden vuoden sääntöä käsitellään tässä tiedonannossa jäljempänä.¹

---

¹ Kahden vuoden sääntöä on käsitelty liikevaihdon laskemista koskevassa luvussa

YRITYSKAUPPAA EDELTÄVÄT NEUVOTTELUT KILPAILUVIRASTON KANSSA

Yrityskaupan ilmoitusvelvollisella on mahdollisuus keskustella Kilpailuviraston edustajien kanssa ennen ilmoituksen antamista. Neuvottelut helpottavat ilmoitusvelvollisuuden täyttämistä ja auttavat Kilpailuvirastoa käsittelemään kaupan nopeasti.

Neuvottelujen pohjalta Kilpailuvirasto voi myöntää ilmoituksen yksityiskohtia koskevia lievennyksiä, jos täydellisen kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksen mukaisen ilmoituksen antaminen on yrityskaupan tutkimiseksi tarpeetonta.

Kilpailuvirastolle on suositeltavaa toimittaa kirjallinen selvitys suunnitellusta yrityskaupasta ennen neuvotteluja. Selvityksessä tulisi olla vähintään ilmoitusvelvollisuus päätöksen kohdan 4 mukaiset tiedot sekä kuvaus niistä markkinoista, joihin yritys-kauppa voi vaikuttaa mukaan luettuna arvio osapuolten markkinaosuuksista näillä markkinoilla. Suunnitteilla oleviin yrityskauppoihin liittyvä korostettu liikesalaisuus- suoja on otettu huomioon viraston sisäisessä hallinnossa.

KILPAILUVIRASTOLLE ILMOITETTAVAT YRITYSKAUPAT

Kilpailunrajoituslain 11 §:n mukaan yrityskauppana pidetään määräsvallan hankkimista, liiketoiminnan tai sen osan hankkimista, sulautumista ja yhteisyrityksen perustamista. Yrityskaupan tyyppi voi vaikuttaa siihen, kuka on ilmoitusvelvollinen ja milloin ilmoitusvelvollisuus alkaa. Kilpailunrajoituslain 11 c §:n 3 momentin mukaisesti ilmoitusvelvollisia ovat määräsvallan, liiketoiminnan tai sen osan hankkija, sulautumiseen osallistuvat yhteisöt ja yhteisyrityksen perustajat.

MÄÄRÄYSVALLAN HANKKIMINEN

Yrityskauppavalvontasäännöksiä sovelletaan sellaisiin rakenteellisiin järjestelyihin, joiden seurauksena määräysvalta vaihtuu tai osapuolten liiketoimintaa siirtyy. Määräysvallalla tarkoitetaan tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa hankinnan kohteena olevan yhteisön toimintaan ja kilpailukäyttäytymiseen. Määräysvalta ei ole sidoksissa järjestelyn oikeudelliseen toteuttamismuotoon.

Määräsvallan hankintatilanteissa ilmoitusvelvollinen on määräsvallan hankkija. Erikoistapauksena voidaan mainita yrityskaupat, joissa yhteisen määräsvallan käyttäjä vaihtuu tai yhteisen määräsvallan rakenne muutoin muuttuu. Näissä kaupoissa myös yhteistä määräysvaltaa käyttämään jäävät yhteisöt voivat olla ilmoitusvelvollisia, vaikka ne eivät olisi kaupan varsinaisia sopijapuolia. Näitä tilanteita käsitellään tarkemmin jäljempänä.²

Kilpailunrajoituslain 11 §:n 1 kohdan mukaisesti yrityskauppa voi syntyä osakeyhtiölain (734/1978) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitetun määräsvallan hankkimisella tai vastaavan tosiasiallisen määräsvallan hankkimisella.

Osakeyhtiölain mukainen määräsvallan hankkiminen

Osakeyhtiölain 1 luvun 3 §:n mukainen määräysvalta perustuu ääntenenemmistöön yhteisössä tai oikeuteen nimittää enemmistö yhteisön johtoelimen jäsenistä taikka enemmistö henkilöistä, jotka nimittävät johtoelinten jäsenet. Osakeyhtiön ääntenenemmistö tai johtoelimen enemmistön nimitysoikeus perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen. Ääniosuuksien laskennasta määrätään säännöksen 3 momentissa.

---

² Ks. myös kauppa- ja teollisuusministeriön päätös osapuolten liikevaihdon laskemisesta (498/1998) 3 §; liite 2.

Vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkiminen

Kilpailunrajoituslain 11 §:n 1 kohdassa tarkoitettu vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkiminen eroaa osakeyhtiölain konsernimäärittelystä ainakin seuraavissa suhteissa. Se voidaan saavuttaa muillakin kuin osakeyhtiölaissa säädetyillä tavoilla, määräysvallan hankkija voi olla luonnollinen henkilö tai säätiö, määräysvallan hankkijoita voi olla yksi tai useampia ja se voidaan hankkia myös välillisesti esimerkiksi yhteisyrityksen kautta.

Osakeyhtiössä suhteellisen pienikin äänimäärä saattaa tuottaa määräysvallan, jos omistus on hajallaan tai osakkeenomistajat ovat jatkuvasti passiivisia osallistumaan yhtiökokouksiin. Jos esimerkiksi yhtiökokouksiin osallistuu jatkuvasti ainoastaan puolet yhtiön koko äänimäärästä, yli neljänneksen äänivaltaan oikeuttavien osakkeiden hankkiminen voi antaa mahdollisuuden yhtiön hallituksen jäsenten enemmistön nimittämiseen.

Yksinomaisen määräysvallan hankkiminen yhteisössä edellyttää yleensä mahdollisuutta hallituksen enemmistön nimittämiseen. Määräysvallan syntyminen ei edellytä, että enemmistön päätäntävaltaa olisi jo hallituksessa käytetty, vaan ratkaisevaa on tosiasiallinen mahdollisuus hallituksen kokoonpanon muuttamiseen tai muun tosiasiallisen päätäntävallan käyttämiseen.

Tosiasiallisen päätäntävallan syntymisestä voidaan esimerkkeinä mainita sellaiset yhtiöjärjestyksen, osakassopimuksen tai rahoitussopimuksen määräykset, jotka antavat hallituksessa vähemmistössä olevalle taholle mahdollisuuden päättää yksin yhteisön merkittävistä, strategisista liiketoimintapäätöksistä. Myös yhtiön taloudellinen riippuvuus vähemmistöomistajasta voi luoda tälle mahdollisuuden päättää yksin yrityksen liiketoimintaa koskevista keskeisistä ratkaisuista.

Edellä tarkoitettuja strategisia päätöksiä ovat yhtiön budjetti, liiketoimintasuunnitelma, investoinnit, yrityskaupat, johdon valinta ja muut liiketoimintaa koskevat keskeiset ratkaisut. Liiketoimintasuunnitelmaa tai budjettia koskevan päätösvallan hankkiminen on yleensä selvän merkki tosiasiallisen määräysvallan saavuttamisesta.

Määräysvalta voi syntyä myös siten, että osakkaalla on mahdollisuus estää yhtiön strategisten päätösten tekeminen esimerkiksi veto-oikeuden tai äänestysääntöjen takia. Viimeksi mainitussa tilanteessa on yleensä kysymys yhteisen määräysvallan käyttämisestä yhteisössä.

Rahoittajien antamien luottojen ja tavanomaisten rahoitussopimusten ehdot investointien riskien hallitsemiseksi ja saatavien turvaamiseksi eivät yleensä sellaisenaan synnytä kilpailunrajoituslain 11 §:n mukaista määräysvaltaa. Mitä enemmän rahoitussopimus antaa valtaa vaikuttaa yhtiötä koskevaan päätöksentekoon, sitä todennäköisemmin lain 11 §:n 1 momentin tarkoittama määräysvalta syntyy. Rahoittajalla on selvästi määräysvalta, jos sillä on ääntenenemmistö yhteisössä tai mahdollisuus nimittää yli puolet hallituksen jäsenistä. Tosiasiallinen määräysvalta voi syntyä myös esimerkiksi vähemmistöomistuksen, välirahoituksen, tavanomaisten rahoitussopimusten ehtojen ja rahoitusta saaneen yhtiön taloudellisen riippuvuuden yhteisvaikutuksesta.

Erityisesti rahoitussuhteisiin perustuvan määräysvallan kohdalla on syytä huomauttaa siitä, ettei määräysvallan syntyminen edellytä järjestelyn pysyvyyttä. Esimerkiksi luotto- tai vakuutuslaitosten tai sijoituspalveluyritysten saama osake-enemmistö yhteisössä johtaa määräysvallan syntymiseen, vaikka omistus olisi tarkoitettu kestäväksi vain tietyn velkasuhteen ajan.

Yhteinen määräysvalta

Määräysvalta voidaan hankkia yhteisesti. Määräysvalta on yhteistä silloin, jos kahden tai useamman yhteisön on päästävä yksimielisyyteen yhteisöä koskevista strategisista päätöksistä, jotta liiketoimintaa voidaan harjoittaa.

Yhteinen määräysvalta voi perustua esimerkiksi äänivaltaisten osakkeiden jakautumiseen tasan kahden osakkaan kesken, kahden osakkaan yhtäläiseen äänioikeuteen päätöksentekoaikavälissä, keskeisten toimielinten nimitysoikeuteen tai osakkaiden yhteisen määräysvallan käyttöä koskevaan sopimukseen taikka yhtiöjärjestyksen määräykseen. Myös vähemmistöosakas on yhteisen määräysvallan käyttäjä, jos sillä on mahdollisuus estää yhtiötä koskevien strategisten päätösten tekeminen.

Yhteisen määräysvallan hankkiminen kuuluu yrityskauppavalvonnan piiriin, jos yhteiseen määräysvaltaan tuleva yhteisö on lain 11 §:n 4 kohdassa tarkoitettulla tavalla itsenäinen yhteisyritys.

Jäljempänä käsitellään tarkemmin yhteisen määräysvallan erityistilanteita.

Yksinomainen määräysvalta muuttuu yhteiseksi määräysvallaksi

Yksinomainen määräysvalta muuttuu yhteiseksi silloin, kun yksi tai useampi osakas hankkii yhteisen määräysvallan yksinomaisessa määräysvallassa olleeseen yhtiöön. Jos aiemmin yksinomaista määräysvaltaa käyttänyt yhteisö jää käyttämään siinä yhteistä määräysvaltaa, järjestelyä tarkastellaan yhteisyrittäjien perustamistilanteena kauppa- ja teollisuusministeriön liikevaihdon laskennasta antaman päätöksen (498/98) (jäljempänä 'liikevaihtopäätös' liitteessä 2) 2 §:n mukaisesti.

Jos ennen yrityskauppaa yksinomaista määräysvaltaa käyttänyt osakas jää käyttämään yhteistä määräysvaltaa uusien osakkaiden kanssa, yhteisyrittäjien perustajia ja siten ilmoitusvelvollisia ovat kaikki yhteisen määräysvallan käyttäjät.

Yhteinen määräysvalta muuttuu yksinomaiseksi määräysvallaksi

Yhteinen määräysvalta muuttuu yksinomaiseksi silloin, kun yhteisyrittäjien osakas tai osakkaat luopuvat osakkuudestaan ja jäljelle jäänyt osakas saa yksinomaisen määräysvallan. Määräysvallan hankkijana ja siten ilmoitusvelvollisena pidetään yksinomaista määräysvaltaa käyttämään jäävää osakasta.

Yhteisen määräysvallan käyttäjä vaihtuu tai määräysvallan rakenne muutoin muuttuu

Ilmoitusvelvollisuus otsikossa mainitussa tilanteessa syntyy, jos yhteisen määräysvallan käyttäjien lukumäärä lisääntyy tai määräysvallan käyttäjän tilalle tulee toinen yritys. Konsernin emoyhtiön siirtyminen tytäryhtiönsä tilalle käyttämään määräysvaltaa ei kuitenkaan johda muutokseen määräysvallan rakenteessa eikä ilmoitettavaan yrityskauppaan. Yhteisen määräysvallan käyttäjien lukumäärän väheneminen, muissa kuin yksinomaiseen määräysvaltaan tai osakkaan vaihtumiseen johtavissa yrityskaupoissa, synnyttää ilmoitusvelvollisuuden, jos vähintään yhden määräysvaltaa käyttämään jäävän yhteisön määräysvallan käyttämisen edellytykset paranevat. Kysymyksessä voivat olla esimerkiksi lisääntyneet mahdollisuudet veto-oikeuksien käyttöön.

Yhteisen määräysvallan muutostilanteissa määräysvallan hankkijoina pidetään kaikkia niitä yrityksiä, jotka järjestelyn seurauksena jäävät käyttämään yhteisyrittäjien yhteistä määräysvaltaa. Ilmoitusvelvollisuus syntyy yhteisen määräysvallan käyttäjälle, vaikka esimerkiksi sen omistussuhteissa ei tapahtuisi järjestelyn seurauksena muutoksia.

LIIKETOIMINNAN TAI SEN OSAN HANKKIMINEN

Lain 11 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitaan yhtenä yrityskaupan muotona elinkeinonharjoittajan liiketoiminnan tai sen osan hankinta. Kysymys on määräysvallan hankinnasta liikeomaisuuteen siten, että markkinoilla syntyy rakenteellinen muutos. Jos omaisuudella voidaan harjoittaa liiketoimintaa ja siihen voidaan kohdistaa liikevaihtoa, on yleensä kyse lainkohdassa tarkoitettusta liiketoiminnasta tai liiketoiminnan osasta. Henkilökunnan siirtyminen järjestelyn yhteydessä viittaa yleensä yrityskauppaan. Esimerkiksi koneen, laitteen tai tuotantotilan hankkimista ilman asiakassuhteita, taitotietoa tai henkilökuntaa ei yleensä katsota kilpailunrajoituslain mukaisesti yrityskaupaksi.

Joissain tapauksissa immateriaalioikeuksien hankkimista voidaan pitää yrityksen liiketoiminnan osan hankkimisena, vaikka kaupassa ei siirry henkilökuntaa. Esimerkiksi korkean teknologian aloilla immateriaalioikeuksien hankkimisella voi olla ratkaiseva merkitys liiketoiminnalle.

Ilmoitettavana yrityskauppana pidetään myös sellaista yhteisyrityksen purkautumista, jossa yhteisyrityksen liiketoiminta tai sen osa siirtyy yhteisyrityksen osakkaalle tai kolmannelle taholle. Ilmoitusvelvollisuus syntyy liiketoiminnan tai sen osan hankkijalle.

SULAUTUMINEN

Lain 11 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti yrityskauppana pidetään tilannetta, jossa aiemmin itsenäiset yhteisöt sulautuvat. Sulautuminen voidaan toteuttaa esimerkiksi absorptiosulautumisella, jossa vastaanottava yhteisö ja yksi tai useampi sulautuva yhteisö sulautuvat. Sulautuminen voidaan toteuttaa myös kombinaatiosulautumisella, jossa vähintään kaksi sulautuvaa yhteisöä sulautuu perustamalla yhdessä vastaanottavan yhteisön. Yhteisöjen sulautumisesta säädetään tarkemmin mm. osakeyhtiölaissa, osuuskuntalaissa, säätiölaissa ja vakuutusyhtiölaissa.

Sulautumiseen osallistuvat yritykset ovat ilmoitusvelvollisia. Absorptiosulautumisessa ilmoitusvelvollisia ovat vastaanottava yhteisö ja sulautuva yhteisö. Kombinaatiosulautumisessa ilmoitusvelvollisia ovat vastaanottavan yhteisön perustavat yhteisöt.

YHTEISYRITYKSEN PERUSTAMINEN

Kilpailunrajoituslain 11 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan yrityskauppana pidetään sellaisen yhteisyrityksen perustamista, joka hoitaa pysyvästi kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan.³ Kuten edellä on todettu, myös muissa yhteisen määräysvallan tilanteissa järjestely tulee yrityskauppavalvonnan piiriin vain, jos syntynyt yhteisyritys on itsenäinen 11 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainitulla tavalla. Yrityskauppavalvonnan piiriin kuuluvan yhteisyrityksen kriteerit täytyvät silloin, kun toiminta on tarkoitettu pitkäaikaiseksi tai jatkuvaksi, yhteisyrityksellä on riittävät omat resurssit eikä se ole riippuvainen perustajiensa toimituksista tai ostoista.

Yhteisyrityksen perustamisessa ilmoitusvelvollisia ovat yhteisyrityksen perustajat. Edellä on käsitelty ilmoitusvelvollisuutta yksinomaisen määräysvallan muuttuessa yhteiseksi, yhteisen määräysvallan muuttuessa yksinomaiseksi tai määräysvallan rakenteen muuttuessa.

---

³ Ks. yhteisyrityksiä koskeva luku.

ERITYISKYSYMYKSIÄ

VÄLILLINEN HANKINTA

Määräysvalta voidaan hankkia myös välillisesti esimerkiksi toteuttamalla hankinta yhteisyrityksen avulla. Tähän mahdollisuuteen on viitattu lain 11 §:ää koskevissa hallituksen esityksen perusteluissa (HE 243/97).

Määräysvallan hankkijoina voidaan pitää yhteisyrityksen osakasyhteisöjä, jos yhteisyritystä käytetään niiden toteuttaman hankinnan välikappaleena eikä hankinnan muodollisesti toteuttava yhteisyritys ole kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitava yhteisyritys.

Määräysvallan hankkijaa määriteltäessä otetaan huomioon erityisesti yhteisyrityksen perustamisen tarkoitus, sen toiminnan käynnistyminen, itsenäinen taloudellinen toiminta ja muut taloudelliset tosiseikat, jotka kertovat siitä, onko yhteisyritys järjestelyn tosiasiallinen osapuoli.

KAHDEN VUODEN SÄÄNTÖ

Yrityskauppa saatetaan toteuttaa siten, että määräysvalta tai liiketoiminta taikka sen osa hankitaan useammassa erässä. Näistä tilanteista säädetään lain 11 b §:n 4 ja 5 momentissa. Liikevaihtoa laskettaessa hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana samalta yhteisöltä hankitun liiketoiminnan sekä samalta toimialalta hankittujen yhteisöjen liikevaihdot. Ilmoitusvelvollisuus yritys-kaupasta syntyy jokaisesta yrityskaupasta, jossa liikevaihtorajat ylittyvät kahden vuoden säännön vaikutuksesta. Edeltävän kahden vuoden aikana tehdyt kaupat otetaan huomioon liikevaihdon laskemisessa, vaikka aikaisemmin tehty kauppa olisi ilmoitettu Kilpailuvirastolle.

YRITYSKAUPAN YHTEYS SUOMEEN

Kilpailunrajoituslain soveltaminen yrityskauppoihin ja siten myös ilmoitusvelvollisuuden syntyminen edellyttää, että hankinnan kohde tai sen kanssa samaan konserniin kuuluva yhteisö, sulautuva yhteisö tai sen kanssa samaan konserniin kuuluva yhteisö tai perustettava yhteisyritys harjoittaa 11 a §:ssä säädetyllä tavalla liiketoimintaa Suomessa.

Samaan yritysryhmään hankinnan kohteen kanssa kuuluvan yhteisyrityksen liiketoiminnan harjoittaminen Suomessa ei riitä lain soveltamiseen, ellei kyse ole myös konsernisuhteesta.

Hankinnan kohteen kanssa samaan konserniin kuuluvilla yhteisöillä tarkoitetaan niitä yhteisöjä, joissa hankinnan kohde käyttää ao. yhteisölainsäädännön mukaista määräysvaltaa. Kohteen kanssa samaan konserniin kuuluvina yhteisöinä ei pidetä lain soveltamisalasäännöstä tulkittaessa kohteen myyjää eikä ostajaa, vaikka kohde ennen yrityskauppaa olisi kuulunut myyjän konserniin tai se yrityskaupan jälkeen kuuluisi ostajan konserniin.

Lain ilmaisu 'liiketoiminnan harjoittaminen Suomessa' viittaa fyysiseen läsnäoloon Suomen markkinoilla. Hankinnan kohteella on Suomessa esimerkiksi myyntikonttori, huoltotoimintaa, sivuliike, toimipaikka tai muita omia toimintoja, jotka palvelevat hyödykkeiden tarjontaa tai hankintaa Suomessa. Liiketoiminnan harjoittamisen laajuudelle ei ole asetettu mitään vähimmäisvaatimusta. Pelkkä hyödykkeiden tuonti tai hankinta ei ole lain tarkoittamaa liiketoiminnan harjoittamista Suomessa.

ILMOITUSMENETTELY

ILMOITUSVELVOLLISUUDEN ALKAMINEN

Kilpailunrajoituslain 11 c §:n mukaan yrityskaupasta on ilmoitettava Kilpailuvirastolle viikon kuluessa

- 1) määräsvallan hankkimisesta,
- 2) liiketoiminnan tai sen osan hankkimisesta,
- 3) arvopaperimarkkinalain 6 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta ostotarjouksen julkistamisesta,
- 4) siitä, kun sulautumisesta on sulautumiseen osallistuvissa yhteisöissä päätetty; tai
- 5) siitä, kun yhteisyriksen perustamisesta on perustamiskokouksessa päätetty.

Jos järjestely sisältää useamman kuin yhden edellä mainituista toimenpiteistä, ilmoitusvelvollisuus lasketaan alkavaksi ensimmäisen toimenpiteen suorittamisesta.

Määräsvallan hankkiminen toisessa yhteisössä perustuu yleensä osakekauppoihin tai muihin sopimusjärjestelyihin, jotka johtavat määräsvallan muutokseen. Ilmoitusvelvollisuus alkaa näissä tapauksissa sitovan sopimuksen tekemisestä. Sopimus on sitova, kun sopijapuolet voivat sen nojalla luottaa yrityskaupan toteutumiseen eikä sitä voida yksipuolisin toimenpitein peruuttaa. Edellä sanottu koskee myös 11 c §:n 2 kohdan tarkoittamaa liiketoiminnan tai sen osan hankintaa. Osakkeenomistajien tai viranomaisten hyväksymistä edellyttävät sopimuksen ehdot eivät siirrä ilmoitusvelvollisuuden alkamisajankohtaa. Jos määräsvalta saavutetaan hankkimalla osakkeita pörssi-kaupoilla, ilmoitusvelvollisuus alkaa siitä ajankohdasta, jolloin osakkeisiin liittyvät oikeudet antavat tosiasiallisen mahdollisuuden ryhtyä käyttämään määräsvallaa yhteisössä.

Arvopaperimarkkinalain 6 luvun 1 §:ssä tarkoitetun julkisen ostotarjouksen ilmoitusvelvollisuus alkaa ostotarjouksen julkistamisesta, vaikka ostotarjouksen onnistuminen ei olisikaan varmaa. Sulautumista koskevan ilmoituksen määräaika lasketaan siitä, kun sulautumisesta on siihen osallisissa yhteisöissä päätetty. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan esimerkiksi osakeyhtiöiden sulautumisessa määräajan kulumisen alkaa siitä ajankohdasta, kun sulautuminen on hyväksytty kaikkien sulautumiseen osallistuvien yhtiöiden yhtiökokouksissa. Uuden yhteisyriksen perustaminen on ilmoitettava viikon kuluessa siitä, kun yhteisyriksen perustamisesta on perustamiskokouksessa päätetty. Yksinomaisen määräsvallan vaihtuminen yhteiseksi tai yhteisen määräsvallan hankkiminen kolmannelta yhteisöstä on ilmoitettava silloin, kun sopimus määräsvallan hankkimisesta on tehty.

Kilpailunrajoituslaissa on erityissäännös sellaisten yrityskauppojen osalta, joihin sovelletaan vakuutuslainsäädäntöä.⁴ Nämä yrityskaupat ilmoitetaan viikon kuluessa siitä, kun yrityskaupan osapuolet ovat saaneet tiedon sosiaali- ja terveysministeriön suostumuksesta tai siitä, ettei ministeriö vastusta kauppaa. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausunnon Kilpailuvirastolta ja Kilpailuvirasto on ilmoittanut launnossaan, ettei yrityskaupan hyväksymiselle ole estettä. Ilmoitus on tehtävä, jos launnossa todetaan, ettei yrityskauppaa voida sellaisenaan hyväksyä.

Erilaiset valitukset yhteisöjen yrityskaupoista eivät siirrä ilmoitusvelvollisuuden alkamista. Esimerkiksi kunnan tekemästä yrityskaupasta tehty kunnallisvalitus ei vaikuta ilmoitusvelvollisuuden alkamisajankohtaan.

---

⁴ Hallituksen esityksessä mainitut vakuutusyhtiöilain 3,16 tai 16 a luvun säännökset, työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain (354/1997) 3 tai 10 luvun säännökset, vakuutusyhdistyslain (1250/1987) 1 luvun 2 §:n 3 momentin tai 14 luvun säännökset, eläkesäätiölain (1774/1995) 11 luvun säännökset tai vakuutuskassalain (1164/1992) 12 luvun säännökset.

Ilmoitusvelvollisuuden alkamista koskevat säännökset voivat johtaa siihen, että osapuolet saavat suhteellisen myöhäisessä vaiheessa yrityskaupasta lain 11 f §:ssä tarkoitetun päätöksen, jonka nojalla kaupan toteuttamiseen voidaan ryhtyä. Tämän vuoksi Kilpailuvirasto voi ryhtyä käsittelemään varsinkin sulautumistilanteissa myös ennen ilmoitusvelvollisuuden alkamisajankohtaa tehtyä ilmoitusta, jos kauppa ja sen ehdot ovat yksilöitävissä kauppa- ja teollisuusministeriön ilmoitusvelvollisuutta koskevassa päätöksessä vaadittavalla tarkkuudella.

MÄÄRÄAIKOJEN LASKEMINEN

Ilmoitus katsotaan annetuksi sinä päivänä, jolloin Kilpailuvirasto on sen vastaanottanut. Viikon määräaika lasketaan siten, että se päättyy samannimisenä päivänä kuin ilmoitusvelvollisuus alkoi. Siten esimerkiksi maanantaina tehty yrityskauppa täytyy ilmoittaa Kilpailuvirastolle seuraavan viikon maanantaina virka-ajan päättymiseen mennessä.⁵

Ilmoituksen saapumisesta Kilpailuvirastoon alkaa kilpailunrajoituslain 11 e §:n 1 momentin mukainen ns. ensimmäisen vaiheen käsittely. Yhden kuukauden pituinen määräaika alkaa siten kulua ilmoituksen saapumisesta Kilpailuvirastoon, vaikka ilmoituksen toimittamiseksi varattu viikon määräaika ei olisi vielä kulunutkaan. Määräaika päättyy kuukauden kuluttua, järjestysnumeroltaan vastaavana päivänä virka-ajan päättyessä. Jos kyseisessä kuukaudessa ei ole tätä päivää, määräaika päättyy kuukauden viimeisenä päivänä. Jos ilmoitus on saapunut Kilpailuvirastoon esimerkiksi lokakuun 31. päivänä virka-ajan päättymiseen mennessä, yhden kuukauden määräaika päättyy marraskuun 30. päivänä. Mikäli päättymispäivä on lauantai tai pyhäpäivä, määräaika päättyy seuraavana arkipäivänä.⁶

Toisen vaiheen menettelyn kolmen kuukauden pituisen määräajan kulumisen alkaa siitä, kun Kilpailuvirasto on tehnyt päätöksen jatkokäsittelyyn ryhtymisestä. Määräajan alkamista ja päättymistä koskevat samat yleiset säännöt kuin yhden kuukauden määräajan laskemista.

TOIMITETTAVAT TIEDOT JA ASIAKIRJAT

Elinkeinonharjoittajan tulee ilmoittaa yrityskauppa kauppa- ja teollisuusministeriön 1.7.1998 antaman ilmoitusvelvollisuuspäätöksen mukaisesti.

Ilmoituksessa on annettava kaikki kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksen liitteessä tarkoitetut tiedot, ellei Kilpailuvirasto ole myöntänyt lievennyksiä ilmoitusvelvollisuudesta. Ilmoituksen tulee noudattaa päätöksen liitteen mukaista numerointia ja otsikointia. Ilmoitettavia tietoja ei tule korvata viittauksilla liiteasiakirjoihin, vaan ilmoituksen keskeisen sisällön tulee ilmetä varsinaisessa ilmoituksessa.

Ilmoitettujen tietojen on oltava oikeita ja täsmällisiä. Jäljennökset on todistettava oikeiksi.

Ilmoitus on toimitettava Kilpailuvirastolle. Ilmoitus rekisteröidään saapuneeksi sinä arkipäivänä, jona Kilpailuvirasto on sen vastaanottanut virka-aikana. Ilmoitus toimitetaan osoitteeseen⁷:

Kilpailuvirasto	1.6.1999 alkaen
Yrityskauppavalvonta	
Haapaniemenkatu 5 (käyntiosoite)	Pitkäsillanranta 3
PL 332, 00531 Helsinki	PL 332, 00531 Helsinki

Ilmoituksesta ja sitä tukevista asiakirjoista toimitetaan Kilpailuvirastolle yksi alkupe-
räinen kappale ja neljä jäljennöstä.

⁵ Virka-ajan päättymisen on määritelty asetuksessa valtion virastojen aukioloajasta 332/1994.

⁶ Ks. laki säädettyjen määräaikojen laskemisesta 150/1930.

⁷ Osoite muuttuu vuoden 1999 aikana

Ilmoitus tulee laatia suomen tai ruotsin kielellä⁸. Pääsääntöisesti ilmoituksen liiteasiakirjat voivat olla myös englanninkielisiä. Erityisen tärkeistä tai tulkinnanvaraisista liitteistä Kilpailuvirasto voi velvoittaa ilmoitusvelvollisia toimittamaan suomen- tai ruotsinkielisen käännöksen.

ILMOITUSVELVOLLISUUDEN SISÄLTÖÄ KOSKEVA KTM:N PÄÄTÖS

Kauppa- ja teollisuusministeriön ilmoitusvelvollisuus päätöksessä on määrätty tiedot, jotka ilmoituksessa tulee antaa.

Päätöksessä käytetään monissa kohdissa 'yrityskaupan osapuoli' -ilmaisua. Sillä ei tarkoiteta yrityskaupan ostajaa ja myyjää, vaan esimerkiksi määräysvallan hankkijaa ja hankinnan kohdetta. Osapuolet määritellään tarkemmin kilpailunrajoituslain 11 §:n 3 momentissa.

Seuraavassa on täydentäviä huomautuksia joihinkin päätöksen kohtiin. Kappaleen jaottelu ja numerointi noudattavat päätöksen mukaista järjestystä.

4. Yrityskauppa

Kohdassa 4.1 on kuvattava yrityskaupan oikeudellinen toteuttamismuoto kilpailunrajoituslain 11 § 1 momentin 1-4 kohtien mukaista yrityskauppojen luokittelua käyttäen.

Kohdan 4.2 mukaisesti ilmoituksessa on oltava lyhyt kuvaus yrityskauppajärjestelystä, kuten sen taloudellisesta ja rahoituksellisesta rakenteesta, järjestelyä koskevasta liiketoiminnasta sekä järjestelyä edeltävästä ja sen jälkeisestä omistuksen ja määräysvallan rakenteesta. Ilmoituksessa on annettava myös lyhyt kuvaus niistä tekijöistä, jotka ovat johtaneet järjestelyyn.

Järjestelyn taloudellisen rakenteen osalta pyydetään selvittämään lyhyesti ne omaisuus-erät, jotka järjestelyssä siirretään tavoitellun lopputuloksen aikaansaamiseksi. Rahoituksellisen rakenteen osalta ilmoitetaan, millä tavalla kauppa rahoitetaan (esimerkiksi osakkeiden ostaminen, osakkeiden vaihto jne.). Ilmoituksessa ei sen sijaan tarvitse ilmoittaa, mistä varat esimerkiksi osakkeiden hankintaan on saatu.

Ilmoitusvelvollisen tulee yksilöidä kuvaukseen liittyvät mahdolliset liikesalaisuudet. Tämä johtuu siitä, että kohdan 4. mukaista yrityskaupan kuvausta on tarkoitus käyttää liikesalaisuuksien poistamisen jälkeen mahdollisessa asian vireilläolosta ilmoittamisessa, asianosaisten kuulemisessa sekä lausuntojen hankkimisessa kilpailijoilta, asiakkailta tai tavarantoimittajilta.

Kohdan 4.3 alakohdissa ilmoitetaan yhteisyritystä koskevia tietoja. Tässä kohdassa annettavien tietojen perusteella Kilpailuvirasto arvioi, onko kyseessä pysyvästi kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitava yhteisyritys. Tiedot annetaan kaikissa yhteisyrityksiä koskevissa ilmoituksissa, vaikka kyse ei olisi uuden yhteisyrityksen perustamisesta. Siten 4.3 kohdan tiedot ilmoitetaan, kun esimerkiksi yhteisessä määräysvallassa tapahtuu muutoksia. Kohdassa 4.3.4 pyydetään ilmoittamaan asiakkaat ja tavarantoimittajat. Kohdassa otetaan huomioon myös liiketoiminta perustajayhteisöjen kanssa.

5. Liikevaihtotiedot

Kilpailunrajoituslain 11 a §:n 1 momentissa ja 11 b §:ssä liikevaihdolla tarkoitetaan yhteisön viimeksi laadittuun tilinpäätökseen perustuvia, sen varsinaiseen toimintaan kuuluvia myyntituottoja vähennettynä myönnettyillä alennuksilla sekä arvonalisäverolla ja muilla välittömän myynnin määrään perustuvilla veroilla. Liikevaihdon laskemi-

sesta on annettu tarkentavia määräyksiä liikevaihtopäätöksessä (katso liite 2 ja luku 'Liikevaihdon laskeminen').

Jos liikevaihtoa on oikaistu kauppaja- ja teollisuusministeriön liikevaihtopäätöksen 1 §:n mukaisesti sen vuoksi, että tilikausi poikkeaa 12 kuukaudesta tai tilikauden jälkeen on tehty yrityskauppa, oikaisun tavasta ja perusteista on tehtävä selvitys päätöksen kohdan 5.3 mukaisesti. Oikaisemisen perusteina esitetään selvitys yrityskaupasta ilmoittamalla kaupan osapuolet, antamalla lyhyt kuvaus yrityskaupasta sekä liittämällä ilmoitukseen selvitykset kaupan kohteen liikevaihdosta.

6. Tiedot omistuksista ja määräysvallasta

Kohdassa 6.1 on annettava tiedot yrityskaupan osapuolen kanssa samaan yritysryhmään kuuluvista yhteisöistä. Yritysryhmän käsite on määritelty ministeriön päätöksen liitteessä.

Jos yhteisöt harjoittavat liiketoimintaa päätöksen kohtien 7.1.1, 7.1.2 tai 7.1.3 mukaisilla markkinoilla, ilmoituksessa on selvitettävä kunkin yhteisön ja yrityskaupan osapuolen välisen määräysvallan luonne ja toteuttamiskeinot. Kohdassa annetaan selvitys siitä, millä perusteella määräysvaltaa voidaan käyttää esimerkiksi yhtiökokouksessa, hallituksessa taikka yrityksen strategisessa päätöksenteossa.

Kohdassa 6.2 on ilmoitettava yrityskaupan osapuolen ja sen kanssa samaan yritysryhmään kuuluvan yhteisön kahden viimeisen vuoden aikana hankkimista osuuksista sellaisessa yhteisössä, joka toimii edellä mainittujen kohtien mukaisilla markkinoilla. Tässä kohdassa on ilmoitettava pienetkin osuudet.

Kohdassa 6.4 on ilmoitettava ne yrityskaupan osapuolten ja samaan yritysryhmään kuuluvien yhteisöjen hallintoelinten tai toiminnallisen johdon jäsenet, jotka ovat vastaavassa asemassa jossakin muussa yhteisössä. *Vastaava* asema ei tarkoita *samaa* asemaa, vaan kyseessä voi olla esimerkiksi sellainen tilanne, että henkilö on toisen yhteisön toimitusjohtaja ja puolestaan toisen yhteisön hallituksen jäsen.

7. Markkinat, joihin yrityskauppa vaikuttaa

Kohdan 7 alakohtien tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat ne markkinat, joilla yrityskaupan osapuolet toimivat sekä minkälainen kilpailuasema yrityksillä on näillä markkinoilla.

7.1 Relevantit markkinat

Relevanttien markkinoiden määrittelyn tarkoituksena on tunnistaa sellaiset hyödyke- ja maantieteelliset markkinat, jotka ovat yrityskaupan kilpailuvaikutusten kannalta merkitykselliset, ts. ne hyödykkeet, jotka kilpailevat tai voivat kilpailla yrityskaupan osapuolen tarjoamien hyödykkeiden kanssa.

Relevantteihin hyödykemarkkinoihin voidaan lukea kaikki ne hyödykkeet, joita asiakkaat ja kuluttajat pitävät keskenään hyvin vaihdettavissa tai korvattavissa olevina niiden ominaisuuksien, hinnan ja käyttötarkoituksen vuoksi. Relevantit hyödykemarkkinat saattavat muodostua joukosta hyödykkeitä, joiden fyysiset ja tekniset ominaisuudet ovat suurelta osin samankaltaisia ja jotka siten ovat vaihdettavissa keskenään. Eri asiakasryhmille tarjottujen samankaltaisten hyödykkeiden hinnanerot tai toimitusehdot voivat merkitä sitä, että hyödykkeet muodostavat kuitenkin erilliset relevantit markkinat. Asiakkaiden ja kuluttajien näkemykseen siitä, mitkä hyödykkeet ovat toisiaan korvaavia vaikuttaa mm. hyödykkeiden vaihtamiseen liittyvät tekniset esteet, vaihtamisesta aiheutuvat kustannukset ja siihen kuluva aika.

Relevanttien hyödykemarkkinoiden selvittämiseksi voidaan arvioida myös muiden hyödykkeiden valmistajien mahdollisuuksia muuttaa ilman merkittävää investointia tuotantoaan ja/tai jakeluteitään sellaisiksi, että ne voisivat valmistaa yrityskaupan osapuolten hyödykkeiden kanssa kilpailevia hyödykkeitä sekä saattaa niitä markkinoille suhteellisen vaivattomasti ja nopeasti.

Päätöksen liitteen kohdissa 7.1.1 ja 7.1.2 pyydetään ilmoittamaan sellaiset relevantit hyödykemarkkinat, joihin yrityskauppa vaikuttaa. Yrityskaupan osapuolet nimeävät tarjoamistaan hyödykkeistä ne, joiden markkinaosuudet ylittävät ao. kohtien mukaiset raja-arvot. Osapuolia pyydetään perustelevaan, miksi ilmoitetut hyödykkeet muodostavat relevantit hyödykemarkkinat.

Päätöksen liitteen kohdassa 7.1.1 ilmoitetaan ne markkinat, joilla ainakin kaksi yrityskaupan osapuolta tai niiden kanssa samaan yritysryhmään kuuluvaa yhteisöä harjoittaa liiketoimintaa ja niiden yhteenlaskettu markkinaosuus on vähintään 15 % Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla. Yritysryhmän käsite on määritelty päätöksen liitteen alussa. Suomen markkinoiden oleellisena osana voidaan pitää esimerkiksi lääniiä, maakuntaa tai asukasluvultaan suurta kaupunkia. Kohdassa selvitetään yrityskaupan horisontaalisia vaikutuksia.

Päätöksen liitteen kohdassa 7.1.2 ilmoitetaan sellaiset markkinat, joilla yrityskaupan osapuolen tai sen kanssa samaan yritysryhmään kuuluvan yhteisön markkinaosuus on vähintään 20 % sellaisten hyödykkeen hankinta- tai jakelumarkkinoilla, joilla yrityskaupan toinen osapuoli tai sen kanssa samaan yritysryhmään kuuluva yhteisö toimii. Kohdassa selvitetään yrityskaupan vertikaalisia vaikutuksia.

Päätöksen liitteen kohdassa 7.1.3 ilmoitetaan sellaiset relevantit markkinat, joissa ei ole kyse kahden edellisen kohdan tarkoittamista markkinoista, mutta jotka liittyvät näihin markkinoihin läheisesti joko rinnakkaisina markkinoina tai valmistus- tai jakeluketjun eri vaiheissa. Markkinat ilmoitetaan, vaikka yrityskaupan osapuoli tai sen kanssa samaan yritysryhmään kuuluva yhteisö ei harjoittaisikaan niillä liiketoimintaa. Tämän kohdan tarkoituksena on täydentää ilmoituksen kohtia 7.1.1 ja 7.1.2 antamalla kokonaiskuva siitä, minkälaisessa ympäristössä edellä kuvatut markkinat ovat suhteessa muihin markkinoihin. Kohdassa selvitetään yrityskaupan monialavaikutuksia. Tässä kohdassa tulee tarvittaessa ilmoittaa myös syyt, joiden vuoksi läheisten markkinoiden hyödykkeitä ei lueta kohtien 7.1.1 ja 7.1.2 markkinoihin. Kohdassa selvitetään, miten osapuoli tai sen yritysryhmään kuuluva yhteisö osallistuu näille markkinoille.

Yrityskaupan eri osapuolet saattavat harjoittaa liiketoimintaa eri markkinoilla, jotka kuitenkin liittyvät läheisesti toisiinsa. Toinen osapuoli voi olla esimerkiksi tietokonevalmistaja ja toinen ohjelmistovalmistaja. Myös tällaiset markkinat tulee yksilöidä kohdassa 7.1.3.

7.2 Markkinatiedot

Kohdassa 7.2 käytetään ilmaisua 'relevantit maantieteelliset markkinat'. Niiden arvioinnin lähtökohdan muodostavat yrityskaupan osapuolten toiminta-alue sekä alueet, joilla asiakkailla on realistinen mahdollisuus hankkia kyseisiä hyödykkeitä. Samoilla relevanteilla maantieteellisillä markkinoilla kilpailuolosuhteet ovat riittävän yhtenäiset ja toisaalta ne voidaan erottaa muista maantieteellisistä markkinoista kilpailuolosuhteiden erilaisuuden perusteella.

Jos relevantit maantieteelliset markkinat määritellään Suomea laajemmiksi, ilmoitusvelvollisen tulee yksilöidä markkina-alue, jolta markkinatiedot on annettu.

Kohdassa 7.2.2.3 ilmoitetaan sähkömarkkinoilla tapahtuvista yrityskaupoista arvio kunkin yrityskaupan osapuolen ja sen kanssa samaan yritysryhmään kuuluvan yhteisön siirtoliiketoiminnan valtakunnallisesta osuudesta 400 voltin jännitteellä jakeluverkossa siirretystä sähkön määrästä. Kohdassa on annettava mahdollisimman ajankohtainen tieto. Arviossa on otettava huomioon siirto-osuuksissa tilastointiajankohdan⁹ jälkeen tehdyt yritysryhmän jakelulaitosten ostot ja muut siirtokapasiteetin hallinta-oikeuden muutokset. Osuuksia laskettaessa otetaan huomioon osapuolten tai niiden yritysryhmään kuuluvien yhteisöjen ja laitosten jakeluverkoissa siirtämän sähkön määrä riippumatta siitä, omistavatko ne verkon vai hallitsevatko ne sitä esimerkiksi vuokra- tai leasing sopimuksen perusteella.

7.2.3 Tärkeimmät kilpailijat

Kohdassa 7.2.3.1 on lueteltava viisi tärkeintä kilpailijaa ja arvioitava niiden markkinaosuudet. Tiedot annetaan kaikilla kohtien 7.1.1, 7.1.2 ja 7.1.3 mukaisilla markkinoilla. Kohdassa on ilmoitettava sekä Suomessa sekä Suomen markkinoita mahdollisesti laajemmilla relevanteilla maantieteellisillä markkinoilla toimivat kilpailijat.

7.2.4 Tärkeimmät asiakkaat ja tavarantoimittajat

Kohdassa 7.2.4.1 on lueteltava viisi tärkeintä asiakasta ja tavarantoimittajaa yhteystietoineen kullakin päätöksen kohtien 7.1.1, 7.1.2 ja 7.1.3 mukaisilla markkinoilla sekä osuus (asiakkaan ostojen osuus ja tavarantoimittajan osuus hankinnoista) yrityskaupan osapuolten ja niiden kanssa samaan yritysryhmään kuuluvien yhteisöjen yhteenlasketusta liikevaihdosta. Kohdan 7.1.3 mukaisia markkinoita koskeva tieto annetaan vain, mikäli yrityskaupan osapuolet toimivat ko. markkinoilla.

7.2.6 Markkinoille tulo, markkinoilta poistuminen ja niihin vaikuttavat tekijät

Kohdassa 7.2.6.2 on arvioitava yleisesti tekijöitä, jotka liittyvät alalle tuloon ja sieltä poistumiseen sekä toiminnan kannattavuuteen. Tässä kohdassa voidaan arvioida esimerkiksi alalle tulon ja sieltä poistumisen kustannuksia (esimerkiksi markkinointikustannukset ja laiteinvestoinnit), taitotiedon, patenttien, tavaramerkkien tai muiden immateriaalioikeuksien merkitystä, raaka-aineiden saantimahdollisuuksia, jakelukanaviin pääsyä sekä sitä, mikä on markkinoilla toimivien yritysten vapaan kapasiteetin ja taloudellisten resurssien vaikutus alalle tuloon.

7.2.7 Muut markkinatiedot

Kohdassa 7.2.7.1 on ilmoitusvelvollisen arvioitava alakohdissa a-l mainittujen tekijöiden merkitystä yrityskaupan kohteena olevan liiketoiminnan kannalta, päätöksen kohtien 7.1.1 ja 7.1.2 mukaisilla markkinoilla toimimisen kannalta ja sen suhteen, mitä vaikutuksia toteuttavalla yrityskauppajärjestelyllä on näissä kohdissa mainittuihin tekijöihin. Kohtaan liittyvien tekijöiden arvioinnista voidaan tarkemmin keskustella Kilpailuviraston kanssa käytävissä ilmoituksen tekemistä edeltävissä neuvotte- luissa.

Kohdan 7.2.7.1 tarkoitusta voidaan valaista seuraavalla esimerkillä. Kohta a) koskee markkinoiden kehitysvaihetta sekä tarjonnan ja kysynnän tulevaa kehitystä. Ilmoituksessa arvioidaan ensiksi, miten markkinoiden kehitys on vaikuttanut yrityskaupan tekemiseen, toiseksi miten markkinoiden kehitys yleisesti vaikuttaa alan toimintaan ja rakenteisiin sekä kolmanneksi miten toisaalta yrityskauppa vaikuttaa kehitykseen esimerkiksi nopeuttamalla kehitystä tai luomalla edellytyksiä uusien markkinoiden syntymiseen.

---

⁹ Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös (1637/95, 211/97) sähköverkkotoiminnan tunnuslukujen julkaisemisesta ja ilmoittamisesta sähkömarkkinakeskukselle.

PUUTTEELLINEN TAI MYÖHÄSTYNYT ILMOITUS

Ilmoitusvelvollisuuden täyttämättä jättämisen seuraamuksista säädetään kilpailunrajoituslain 11 g §:ssä.

Ilmoituksen käsittelyyn varattu yhden kuukauden määräaika ei ala kulua, jos ilmoitus on olennaisesti puutteellinen.

Jos annettavat tiedot ovat joiltain osin puutteellisia, ilmoituksessa on annettava asianomaisessa kohdassa selvitys, miksi tietoja ei ole annettu.

LIKEVAIHDON LASKEMINEN

JOHDANTO

Kilpailunrajoituslain yrityskauppasäännösten yhtenä soveltamisen edellytyksenä on, että kilpailunrajoituslain 11 a §:n mukaiset liikevaihdon kynnsarvot täyttyvät.

Kilpailunrajoituslain 11 a §:n mukaisesti yrityskaupan osapuolten yhteenlasketun liikevaihdon tulee ylittää 2 miljardia markkaa ja vähintään kahden yrityskaupan osapuolen liikevaihdon tulee ylittää 150 miljoonaa markkaa.

Tarkentavia määräyksiä liikevaihdon laskemisesta on annettu kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksessä (498/98) yrityskaupan osapuolen liikevaihdon laskemisesta ('liikevaihtopäätös'); liite 2. Tämän luvun tarkoituksena on selventää ongelmatilanteita, joita liikevaihdon laskemisessa voi ilmetä.

Tässä tiedonannossa ei voida ennakoida kaikkia erilaisia yrityskauppatilanteita ja niihin mahdollisesti liittyviä liikevaihdon laskentaongelmia. Ongelmatilanteissa yrityskaupan osapuolia kehoitetaan ottamaan yhteyttä Kilpailuvirastoon.

Yrityskaupan osapuolten on määriteltävä tarkkaan liikevaihtoon luettavat tuotot liikevaihtopäätöksen mukaisesti erityisesti silloin, kun ratkaisulla on merkitystä liikevaihtorajojen täyttymiseksi.

LIKEVAIHDON MÄÄRITELMÄ

Kilpailunrajoituslain 11 a §:n 1 momentissa ja 11 b §:ssä liikevaihdolla tarkoitetaan yhteisön maailmanlaajuisia, viimeksi laadittuun tilinpäätökseen perustuvia, sen varsinaisen toiminnan myyntituottoja, joista on vähennetty myönnettyt alennukset sekä arvonlisävero ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot siten kuin kirjanpitolain (1336/1997) 4 luvun 1 §:ssä säädetään.

Kilpailunrajoituslain perusteluiden (HE 243/97) mukaisesti liikevaihdon määritelmä vastaa neljännen yhtiöoikeudellisen direktiivin (78/660/ETY) 28 artiklan mukaista määritelmää.

Maailmanlaajuinen liikevaihto

Yhteisöjen liikevaihtoa laskettaessa ei oteta huomioon pelkästään Suomesta kertynyttä liikevaihtoa, vaan kilpailunrajoituslaissa liikevaihdolla tarkoitetaan koko maailmasta kertynyttä liikevaihtoa.

Viimeksi laadittu tilinpäätös

Tilinpäätöksen laatimisesta säädetään kirjanpitolain 3 luvun 7 §:ssä. Mainitun säännöksen mukaisesti tilinpäätös on päivättävä ja kirjanpitovelvollisen on se allekirjoitettava. Jos kirjanpitovelvollinen on yhteisö tai säätiö, sen hallituksen tai vastuunalaisten yhtiömiesten sekä toimitusjohtajan tai vastaavassa asemassa olevan henkilön on allekirjoitettava tilinpäätös.

Varsinainen toiminta

Varsinaiseksi toiminnaksi, jonka tuotot sisällytetään liikevaihtoon, katsotaan yrityksen tarkoitusta toteuttava jatkuva ja suunnitelmallinen tuotteiden tai palveluiden myynti

---

tai toiminta, joka on tosiasiallisesti vakiintunut kirjanpitovelvollisen varsinaiseen toimintaan liittyväksi.¹⁰ Käsitteen sisältö on sama kuin kirjanpitolain 4 luvun 1 §:ssä.

LIKEVAIHTOON SISÄLLYTETTÄVÄT TUOTTOERÄT

Osakeyhtiölaissa määritelty konsernin käsite ei ole sama kuin kilpailunrajoituslain mukainen yritysryhmän käsite. Sen vuoksi kirjanpitolain 6 luvun 2 ja 3 §:n mukaisesti laadittu konsernitilinpäätös ei välttämättä sisällä kaikkia kilpailunrajoituslain 11 b §:n mukaisia yrityskaupan osapuolen liikevaihtoon luettavia eriä.

Liikevaihtoon sisällytetään varsinaisesta toiminnasta saadut myyntituotot. Vakiintunut käytäntö on lukea esimerkiksi kaikki vaihto-omaisuudesta saadut vastikkeet liikevaihtoon. Kysymys ei ole pelkästään myyntituotoista, vaan varsinaisen toiminnan tuotot voivat olla esimerkiksi vuokratuottoja.

Liikevaihdoksi lasketaan lain 11 a §:n pääsäännön ja liikevaihtopäätöksen 1 §:n mukaiset tuottoerät. Yhteisön oma, tilinpäätöksessä omaksuttu tulkinta liikevaihtoon kuuluvista eristä ei ole ratkaiseva. Käytännössä voi syntyä tulkintatilanteita esimerkiksi siitä, merkitäänkö tietty tuloerä tuloslaskelmakaavan liikevaihtoon, liiketoiminnan muihin tuottoihin tai esimerkiksi satunnaisiin tuottoihin. Yhteisön tilinpäätöksessä ilmoitettu liikevaihto ei muun muassa näiden määrittelyongelmien vuoksi aina välttämättä vastaa kilpailunrajoituslaissa ja liikevaihtopäätöksessä tarkoitettua liikevaihtoa.

JULKISET TUET

Yritykselle myönnetty julkinen tuki luetaan liikevaihtoon kirjanpitoa koskevien sääntöjen mukaisesti. Tuki tai korvaus sisällytetään liikevaihtoon, jos se on myönnetty yritysten tavanomaista toimintaa varten, yritys on itse tuen saaja, tuki vaikuttaa suoraan hinnanmuodostukseen, se on saatu varsinaisen suoritustuotannon vastikkeena ja se liittyy suoranaisesti hyödykkeen myynnin toteutumiseen.

LIKEVAIHDON OIKAISEMINEN TIETYISSÄ TAPAUKSISSA

TILIKAUSI POIKKEAA 12 KUUKAUDESTA

Liikevaihtopäätöksen 1 §:n 2 momentin mukaisesti liikevaihto oikaistaan vastaamaan 12 kuukauden liikevaihtoa, jos tilikausi on ollut tätä lyhyempi tai pidempi. Jos tilikausi on esimerkiksi pidennetty 18 kuukauteen, oikaisu tapahtuu siten, että liikevaihto jaetaan 18:lla, jonka jälkeen se kerrotaan 12:lla.

TILIKAUDEN JÄLKEEN TAPAHTUNEET YRITYSKAUPAT

Yrityskaupan osapuoli on saattanut tilikauden päättymisen jälkeen luovuttaa tai hankkia liiketoimintaa. Luovutetun liiketoiminnan liikevaihto vähennetään yrityskaupan osapuolen viimeksi laaditun tilinpäätöksen mukaisesta liikevaihdosta ja hankitun liiketoiminnan liikevaihto vastaavasti lisätään osapuolen viimeksi laaditun tilinpäätöksen mukaiseen liikevaihtoon. Lisääminen ja vähentäminen tehdään kuitenkin vain niiden yrityskauppojen osalta, jotka on tehty ennen ilmoitettavan yrityskaupan tekemistä.

YHTEENLASKETUSTA LIKEVAIHDOSTA VÄHENNETTÄVÄT ERÄT

Liikevaihtopäätöksen 1 §:n 4 momentin mukaisesti liikevaihdosta on vähennettävä yrityskaupan osapuolen ja siihen kilpailunrajoituksista annetun lain 11 b §:n 1 tai 3

¹⁰ Kirjanpitolautakunnan lausunto 1994/1306. Varsinaisen toiminnan käsitteen osalta viitataan kirjanpitolautakunnan ratkaisukäytäntöön.

momentin mukaisessa suhteessa olevan yhteisön välisestä tavaroiden ja palvelujen myynnistä saatu liikevaihto.

Liikevaihdon vähentäminen koskee vain yritysryhmän sisäisiä liiketoimia. Liikevaihdosta ei siten vähennetä yrityskaupan osapuolten välisestä tavaroiden ja palvelujen myynnistä saatua liikevaihtoa.

Yritysryhmän sisäisten liiketoimintojen vähentäminen ei koske liikevaihtopäätöksen 3 §:n mukaisia määräysvallan muutostilanteita. Tämä johtuu siitä, että yhteisessä määräysvallassa oleva yhteisö on järjestelyssä osapuoli ja sen liikevaihto lasketaan siten kuin määräysvallan hankinnan kohteen liikevaihdon laskemisesta on säädetty.

LUOTTOLAITOKSET, SIOJITUSPALVELUYRITYKSET JA VAKUUTUSYHTIÖT

Kilpailunrajoituslain 11 a §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan liikevaihdolla tarkoitetaan luottolaitosten, sijoituspalveluyritysten ja muiden rahoituslaitosten, joihin sovelletaan luottolaitostoiminnasta annetun lain (1607/1993) 4 luvun säännöksiä, mainitun lain mukaisesti laaditun tuloslaskelman mukaisten tuottoerien yhteenlaskettua määrää lukuunottamatta satunnaisia tuottoja. Tuottoeria ovat Rahoitustarkastuksen määräyksen nro 106.1 mukaisesti korkotuotot, leasingtoiminnan nettotuotot, osinkotuotot, palkkiotuotot, arvopaperikaupan ja valuuttatoiminnan kate ja muut toimintatuotot.

Edellä mainittua liikevaihdon laskentasäännöstä noudatetaan myös ulkomaisen luottolaitoksen liikevaihdon laskennassa, jos siihen suomalaisena luottolaitoksena sovellettaisiin luottolaitostoiminnasta annettua lakia. Luottolaitostoiminnasta annetun lain piiriin kuuluvien yhteisöjen määrittely vastaa luottolaitosten toiminnan aloittamiseen ja harjoittamiseen liittyvien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annettua direktiiviä (77/780/ETY "ensimmäinen pankkidirektiivi") ja sen muutosta (89/646/ETY "toinen pankkidirektiivi"). Kilpailunrajoituslain 11 a §:n 2 momentin 1 kohdan mukainen luottolaitoksen liikevaihdoksi katsottavien tuottoerien määrittely noudattaa pankkien ja muiden rahoituslaitosten tilinpäätöksestä ja konsolidoidusta tilinpäätöksestä annettua direktiiviä (86/635/ETY).

Vakuutus- ja eläkelaitosten liikevaihdoksi lasketaan kokonaisvakuutusmaksutulo ja eläkesäätiöiden osalta maksutulo. Kokonaisvakuutusmaksutulo ja maksutulo lasketaan sosiaali- ja terveystieteiden antamien säännösten mukaisesti.¹¹ Säännöksen kokonaisvakuutusmaksutulon ja maksutulon määrittely vastaa vakuutusyritysten tilinpäätöksistä ja konsolidoiduista tilinpäätöksistä annettua direktiiviä (91/674/ETY).

Jos luottolaitos, sijoituspalveluyritys ja muu rahoituslaitos, johon sovelletaan luottolaitostoiminnasta annetun lain 4 luvun säännöksiä tai vakuutus- ja eläkelaitos tai eläkesäätiö käyttää määräysvaltaa yhteisössä, joka harjoittaa muuta kuin lain 11 a § 2 momentissa määriteltyä toimintaa, kyseisestä muusta toiminnasta saatu liikevaihto luetaan edellä mainittujen yhteisöjen tuottoerien yhteenlaskettuun määrään, kokonaisvakuutusmaksutuloon tai maksutuloon. Näin ollen mainittujen yhteisöjen liikevaihtona voi tulla huomioon otetuksi muitakin kuin mainitun erityislainsäädännön mukaisia tuottoeria.

Liikevaihtopäätöksen 1 §:n 3 momentin mukaan liikevaihdosta tulee vähentää tai siihen lisätä tilikauden päättymisen jälkeen luovutetun tai hankitun liiketoiminnan liikevaihto. Vakuutus- ja eläkelaitosten kokonaisvakuutusmaksutuloa ja eläkesäätiöiden maksutuloa laskettaessa otetaan siten huomioon laaditun tilinpäätöksen mukaisen tilikauden jälkeen, mutta ennen ilmoitettavaa yrityskauppaa tapahtuneet kokonaisvakuutusmaksutuloon ja maksutuloon vaikuttavat vakuutuskannan luovutukset ja vastuun siirrot. Yksittäisiin jälleenvakuutus sopimuksiin liittyvät siirrot

¹¹ Ks. sosiaali- ja terveystieteiden määräys- ja ohjekokoelma kotimaisille vakuutusyhtiöille Dnro 58/021/97 ja Sosiaali- ja terveystieteiden määräys- ja ohjekokoelma eläkesäätiöille Dnro 110/413/95, 31.12.1997 annetulla määräyksellä Dnro 56/021/97 tehtyine muutoksineen. Eläkesäätiöiden osalta Dnro 111/414/93.

otetaan vastaavasti huomioon, mikäli ne voidaan katsoa liiketoiminnan tai sen osan hankinnaksi tai luovutukseksi.

Tuottoja vakuutusyhtiöiden sijoituksista, jotka koskevat esimerkiksi osakkeita, arvopapereita, kiinteätä omaisuutta tai muita kohteita ei lasketa mukaan vakuutusyhtiöiden kokonaisvakuutusmaksutuloon, elleivät sijoitukset johda määräysvallan hankkimiseen ao. yhteisöissä. Määräysvallan hankkimiseen johtavissa järjestelyissä määräysvallan hankinnan kohteen liikevaihto on lisättävä vakuutusyhtiön kokonaisvakuutusmaksutuloon.

YRITYSKAUPPOJEN ERI TYYPIT LIIKEVAIHDON LASKEMISESSA

YLEISTÄ

Yrityskaupan toteuttamistapa vaikuttaa yrityskaupan osapuolten ja niille kohdistettavan liikevaihdon määrittelyyn.

MÄÄRÄYSVALLAN SYNTYMINEN

Kilpailunrajoituslain 11 §:n 1 kohdan mukaisesti yrityskauppa voi syntyä osakeyhtiölain (734/1978) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitetun määräysvallan hankkimisella tai vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkimisella. Määräysvallan syntymisen arvioinnissa on ratkaisevaa tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa kyseessä olevan yhteisön toimintaan ja kilpailukäyttäytymiseen.

Osakeyhtiölain mukainen määräysvalta syntyy silloin, kun saadaan ääntenemmistö yhteisössä tai oikeus nimittää yli puolet yhteisön johtoelimen jäsenistä taikka enemmistö henkilöistä, jotka nimittävät johtoelinten jäsenet. Ääntenemmistö tai nimitysoikeus perustuvat omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin tai muuhun sopimukseen.

Kilpailunrajoituslain 11 §:n 1 kohdan mukainen vastaava tosiasiallinen määräysvalta voi syntyä esimerkiksi siten, että rahoitus-, osakas-, tai muun sopimusjärjestelyn taikka yhtiöjärjestyksen seurauksena vähemmistöosakkaalla on mahdollisuus päättää yksin yhteisön merkittävistä, strategisista liiketoimintapäätöksistä.

Tosiasiallinen määräysvalta voi syntyä myös silloin, kun vähemmistöosakkaalla on mahdollisuus estää yhtiötä koskevien strategisten päätösten tekeminen esimerkiksi veto-oikeuden tai äänestysääntöjen vuoksi.

Tosiasiallinen määräysvalta voi syntyä lisäksi yhtiökäytännön perusteella. Pienikin äänimäärä voi tuottaa määräysvallan, jos osakeomistus on hajallaan tai osakkeenomistajat ovat passiivisia osallistumaan yhtiökokouksiin.

Määräysvallan voi hankkia yksi tai useampi yhteisö. Hankinnan kohteena voi puolestaan olla yksi tai useampi yhteisö. Yhteisen määräysvallan erityistilanteita on tässä tiedonannossa käsitelty jäljempänä.

Yrityskaupan osapuolia ovat liikevaihtoa laskettaessa määräysvallan hankkija ja hankinnan kohde.

LIIKETOIMINNAN TAI SEN OSAN HANKKIMINEN

Lain 11 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti yrityskauppa voi syntyä liiketoiminnan tai sen osan hankkimisella. Liiketoiminnan osana pidetään esimerkiksi osastoa tai yksikköä. Joissain tapauksissa myös immateriaalioikeuksien hankkimista voidaan pi-

---

tää liiketoiminnan osan hankkimisena. Liiketoiminnan tai sen osan luovutuksia voivat olla myös vakuutus- ja eläkelaitosten vakuutuskannan luovutukset, vastuunsiirrot ja jälleenvakuutussojpmusten siirrot.

Yrityskaupan osapuolia ovat liikevaihtoa laskettaessa liiketoiminnan tai sen osan hankkija ja kohteena oleva hankittava liiketoiminta tai sen osa.

SULAUTUMINEN

Lain 11 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti yrityskauppana pidetään tilannetta, jossa aiemmin itsenäiset yhteisöt sulautuvat. Sulautuminen voidaan toteuttaa absorptiosulautumisella, jolloin yrityskaupan osapuolia ovat liikevaihtoa laskettaessa vastaanottava yhteisö ja sulautuva yhteisö tai kombinaatiosulautumisella, jolloin osapuolia ovat vastaanottavan yhteisön perustavat sulautuvat yhteisöt. Yrityskaupan osapuolia ovat sulautumiseen osallistuvat yhteisöt.

YHTEISYRITYKSEN PERUSTAMINEN

Lain 11 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti yrityskauppana pidetään sellaisen yhteisyriityksen perustamista, joka hoitaa pysyvästi kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan.

Yrityskaupan osapuolia ovat liikevaihtoa laskettaessa yhteisyriityksen perustavat yhteisöt.

YRITYSKAUPAN OSAPUOLTEN LIIKEVAIHDON MÄÄRÄYTYMINEN

Kun yrityskaupan osapuolet on määritelty, niiden liikevaihdot lasketaan lain 11 b §:n ja liikevaihtopäätöksen mukaisesti. Määräysvallassa olevien yhteisöjen liikevaihtoa koskevaa lain 11 b §:n sääntöä selvitetään liitteessä 1 olevan kaaviokuvan avulla.

Määräysvallan hankkijan (liitteen kuviossa yritys a), liiketoiminnan tai sen osan hankkijan, absorptiosulautumisessa vastaanottavan yhteisön, kombinaatiosulautumisessa sulautuvan yhteisön ja yhteisyriityksen perustajan liikevaihtoon luetaan sellaisen yhteisön liikevaihto, joka käyttää edellä mainituissa yhteisössä määräysvaltaa (kuviossa b1, b2 ja niissä määräysvaltaa käyttävät, kuviossa b) ja jossa edellä mainittu yhteisö itse käyttää määräysvaltaa (kuviossa c ja niiden määräysvallassa olevat yhteisöt, kuviossa c1). Liikevaihtoon luetaan myös edellä mainitussa yhteisössä määräysvaltaa käyttävän yhteisön määräysvallassa olevan muun yhteisön liikevaihto (sisaryhtiöt, kuviossa e, e1 ja niiden määräysvallassa olevat yhteisöt, kuviossa f) sekä saman luonnollisen henkilön, joka käyttää määräysvaltaa edellä mainituissa yhteisössä, määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön liikevaihto.

Hankkijan (kuviossa a) liikevaihtoon luetaan myös sen määräysvaltaa vastaava osa sellaisen yhteisön (kuviossa i) liikevaihdosta, jossa hankkija tai siihen lain 11 b §:n 1 tai 3 momentin mukaisessa suhteessa oleva yhteisö (kuviossa b1) käyttää yhteistä määräysvaltaa yrityskaupan osapuolen tai muun yhteisön kanssa (kuviossa g ja h).

Hankinnan kohteen liikevaihtona pidetään määräysvallan hankinnan kohteena olevan yhteisön liikevaihtoa, hankittavan liiketoiminnan tai sen osan liikevaihtoa ja absorptiosulautumisessa sulautuvan yhteisön liikevaihtoa.

Määräysvallan hankinnan kohteen tai sulautuvan yhteisön liikevaihtoon luetaan mukaan sellaisen yhteisön liikevaihto, jossa hankinnan kohde käyttää suoraa (tytäryhtiö) tai välillistä määräysvaltaa (tytäryhtiön tytäryhtiö) sekä hankinnan kohteen määräysvaltaa vastaava osa sellaisten yhteisyriitysten liikevaihdosta, jossa hankinnan kohde

tai siihen lain 11 b §:n 3 momentin mukaisessa suhteessa oleva yhteisö käyttää yhteistä määräysvaltaa yrityskaupan osapuolen tai muun yhteisön kanssa.

YKSIKINOMAISEN MÄÄRÄYSVALLAN MUUTTUMINEN YHTEISEKSI MÄÄRÄYSVALLAKSI

Jos aiemmin perustettu yhteisö on ollut yksinomaisessa määräysvallassa ja yksi tai useampi uusi osakas hankkii siihen yhteisen määräysvallan siten, että alkuperäinen osakas jää käyttämään siinä yhdessä uusien osakkaiden kanssa yhteistä määräysvaltaa, järjestelyä pidetään liikevaihtopäätöksen 2 §:n mukaisesti yhteisyrityksen perustamisena. Näin syntyneen yhteisyrityksen perustajina pidetään sekä aiemmin yksinomaista määräysvaltaa käyttänyttä yhteisöä että määräysvallan hankkivaa yhteisöä. Määräysvallan hankinnan kohteena olevan yhteisön liikevaihto luetaan aiemmin yksinomaista määräysvaltaa käyttäneen yhteisyrityksen perustajan liikevaihtoon. Liikevaihto lasketaan kuten lain 11 §:n 4 kohdan mukaisen uuden yhteisyrityksen perustamisen tilanteessa.

YHTEISESSÄ MÄÄRÄYSVALLASSA YRITYSKAUPAN SEURAUKSENA TAPAHTUVAT MUUTOKSET

YHTEINEN MÄÄRÄYSVALTA MUUTTUU YKSIKINOMAISEKSI MÄÄRÄYSVALLAKSI

Yhteinen määräysvalta voi muuttua yksinomaiseksi määräysvallaksi siten, että yhteisyrityksen osakas tai osakkaat luopuvat osuudestaan tai osasta siitä ja yksi osakkaista saa haltuunsa yksinomaiseen määräysvaltaan oikeuttavan osuuden (liikevaihtopäätöksen 3 §:n 1 momentin 1 kohta).

Yksinomainen määräysvalta voi syntyä paitsi ääntenemmistön tuottavan osakekaupan seurauksena myös siten, että osuuteen liittyvät oikeudet (esimerkiksi veto-oikeudet) tai osakassopimuksesta johtuvat lisääntyneet oikeudet aiheuttavat muutoksen yhteisestä määräysvallasta yksinomaiseen määräysvaltaan.

Liikevaihtoa laskettaessa määräysvallan hankkijana pidetään yksinomaista määräysvaltaa käyttämään jäävää yhteisöä ja määräysvallan kohteena yhteisöä, jossa määräysvaltaa käytetään.

Määräysvaltaa käyttämään jäävän yhteisön liikevaihtoon ei lueta hankinnan kohteen liikevaihtoa. Kohteena olevan yhteisön liikevaihtoa ei siten jaeta määräysvallan suhteessa aiemmin yhteistä määräysvaltaa käyttäneiden yhteisöjen kesken.

Liikevaihdosta ei myöskään vähennetä yhteistä määräysvaltaa käyttäneiden ja määräysvallan kohteena olleen yhteisön välistä liikevaihtoa.

YHTEISEN MÄÄRÄYSVALLAN KÄYTTÄJÄ VAIHTUU TAI MÄÄRÄYSVALLAN RAKENNE MUUTTUU

Yhteisessä määräysvallassa olevan yhteisön osakkuussuhteiden muuttumisen arvioinnissa on ratkaiseva merkitys sillä, johtaako järjestely muutoksiin määräysvallan rakenteessa. Jos yrityskaupan seurauksena yhteisessä määräysvallassa ei tapahdu sellaisia muutoksia, jotka johtaisivat määräysvallan siirtymiseen, kyseessä ei ole sellainen määräysvallan rakenteen muutos, johon sovellettaisiin kilpailunrajoituslain yrityskauppasäännöksiä.

Määräysvalta voi muuttua siten, että yksi tai useampi uusi osakas tulee mukaan yritykseen aiempien osakkaiden rinnalle, määräysvaltaan oikeuttava osuus siirtyy yhdelle tai useammalle vähemmistöosuuksia omistavalle osakkaalle tai yhden tai useamman osakkaan tilalle tulee toinen osakas. Määräysvallan muutos on kyseessä myös silloin, jos yrityskaupan seurauksena yhteisen määräysvallan käyttäjien lukumäärä

---

vähenee ja vähintään yhden määräysvaltaa käyttämään jäävän osakkaan määräysvallan käyttämisen edellytykset paranevat. Kysymyksessä voi olla esimerkiksi lisääntyneet mahdollisuudet veto-oikeuksien käyttöön (liikevaihtopäätöksen 3 §:n 1 momentin 2 kohta).

Yrityskaupan osapuolia ovat jäljelle jääneet yhteistä määräysvaltaa käyttävät osakkaat ja yhteisyritys hankinnan kohteena. Liikevaihto lasketaan siten, että määräysvallan hankkijoina pidetään jäljelle jääneitä osakkaita, joilla on määräysvalta ja hankinnan kohteena yhteisöä, jossa määräysvaltaa käytetään.

Määräysvaltaa käyttämään jäävän liikevaihtoon ei lueta hankinnan kohteeksi katsotun yhteisön liikevaihtoa. Kohteena olevan yhteisön liikevaihtoa ei siten jaeta tasan aiemmin yhteistä määräysvaltaa käyttäneiden yhteisöjen kesken.

Liikevaihdosta ei myöskään vähennetä yhteistä määräysvaltaa käyttäneiden ja määräysvallan kohteena olleen yhteisön välistä liikevaihtoa.

MÄÄRÄYSVALLAN HANKKIMINEN YHTEISYRITYKSEN KAUTTA

Sellaisissa tilanteissa, joissa määräysvalta hankitaan niin, että yhteisyritystä käytetään osakasyhteisöjen toteuttaman hankinnan välineenä, määräysvallan hankkijoina voidaan pitää yhteisyrityksen sijasta sen osakasyhteisöjä. Arvioitaessa, onko yhteisyritys kaupan todellinen osapuoli, otetaan huomioon erityisesti yhteisyrityksen perustamisen tarkoitus, toiminnan käynnistyminen ja itsenäinen taloudellinen toiminta.

Jos määräysvallan hankkijana on kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitava yhteisyritys eli yritys, jolla on riittävät taloudelliset ja muutkin voimavarat liiketoiminnan harjoittamiseksi pysyvästi ja yritys jo toimii markkinoilla, yrityskaupan osapuolia ovat yhteisyritys ja hankinnan kohde.

LIKEVAIHDON LASKENNAN ERITYISKYSYMYKSIÄ

LUONNOLLISET HENKILÖT

Määräysvallan hankkijana voi olla myös luonnollinen henkilö. Luonnollisen henkilön liikevaihdoksi luetaan myös hänen määräysvallassaan olevan yhden tai useamman yhteisön tai säätiön liikevaihto.

YHTEISYRITYKSEN LIKEVAIHDON JAKAMINEN ERÄISSÄ TAPAUKSISSA

Jos yrityskaupan osapuoli tai siihen lain 11 b §:n 1 tai 3 momentin mukaisessa suhteessa oleva yhteisö käyttää yhteistä määräysvaltaa toisen yrityskaupan osapuolen tai tähän 11 b §:n 1 tai 3 momentin mukaisessa suhteessa olevan yhteisön kanssa tai muun yhteisön kanssa, yhteisessä määräysvallassa olevan yhteisön liikevaihto jaetaan tasan kaikkien yhteistä määräysvaltaa käyttävien yhteisöjen kesken (liikevaihtopäätöksen 4 §). Liikevaihdosta vähennetään lisäksi liikevaihtopäätöksen 1 §:n 4 momentin mukaisesti yritysryhmään kuuluvien yhteisöjen keskinäisen kaupan liikevaihto.

Liikevaihtopäätöksen 4 §:n säännös ei koske päätöksen 3 §:n mukaisia määräysvallan muutostilanteita. Niissä yhteisessä määräysvallassa oleva yhteisö on hankinnan kohteena.

JULKISYHTEISÖN MÄÄRÄYSVALLASSA OLEVIEN YHTEISÖJEN LIKEVAIHTO

Julkisyhteisön elinkeinotoiminnan liikevaihtoon ja julkisyhteisön määräysvallassa olevan yhteisön liikevaihtoon luetaan mukaan saman julkisyhteisön harjoittaman muun

---

elinkeinotoiminnan ja julkisyhteisön määräysvallassa olevien yhteisöjen liikevaihdot, jos julkisyhteisö yhteensovittaa näiden taloudellista päätöksentekoa.

Liiketoimintojen johtamista julkisyhteisön määräysvallassa olevan holding-yhtiön kautta tai liiketoimintojen muuta keskitettyä johtamista voidaan pitää vahvoina tunnusmerkkeinä taloudellisen päätöksenteon yhteensovittamisesta.

YRITYSTEN OSIEN HANKKIMINEN

Jos yrityskauppa toteutetaan siten, että hankitaan yhden tai useamman yrityksen osa, huomioon otetaan vain hankittuihin osiin liittyvä liikevaihto.

Hankitun osan liikevaihto lasketaan viimeksi laaditun tilinpäätöksen perusteella.

KAHDEN VUODEN SÄÄNTÖ

Jos liiketoimintaa hankitaan useammassa erässä, hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana samalta yhteisöltä hankitun liiketoiminnan liikevaihdot. Samalla yhteisöllä tarkoitetaan yhteisöjä, jotka muodostavat lain 11 b §:n 1 momentin mukaisen yritysryhmän.

Hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan myös kaikkien niiden samalla toimialalla Suomessa toimivien yhteisöjen liikevaihdot, joissa hankkija on hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana hankkinut määräysvallan. Toimialana voidaan säännöstä sovellettaessa pitää esimerkiksi sähkö- tai telemarkkinoita. Sama toimiala voi siis olla laajempi kuin relevantit hyödykemarkkinat.

Hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan yrityskauppaa edeltävän kahden vuoden aikana samalta yhteisöltä sekä samalta toimialalta Suomessa hankittujen yhteisöjen liikevaihdot siitä riippumatta, onko yrityskauppa tutkittu Kilpailuvirastossa.

Kahden vuoden säännön soveltamisessa otetaan huomioon määräysvallan hankkiminen, yhteisen määräysvallan hankkiminen, yhteisyrittäksen perustaminen, liiketoiminnan tai sen osan hankkiminen ja sulautuminen.

Esimerkiksi uuden yhteisyrittäksen perustamiseen kahden vuoden sääntöä sovelletaan seuraavasti:

Hankittuna liiketoimintana pidetään yhteisyrittäkselle siirrettyä liiketoimintaa, samana yhteisönä liiketoiminnan siirtänyttä yhteisyrittäksen perustajaa ja hankkijana muita perustajia. Liiketoimintaa siirtäneen perustajayhteisön liiketoimintaan lisätään sen yritysryhmään kuuluvalta yhteisöltä kahden edellisen vuoden aikana hankitun liiketoiminnan liikevaihto ja samalta toimialalta hankitun yhteisön liikevaihto. Yhteisyrittäksen perustamisen jälkeen hankitun liiketoiminnan liikevaihtoon lisättävä liikevaihto lasketaan jakamalla siirretty liiketoiminta yhteisyrittäksen perustajien lukumäärällä.

Vaikka jo aikaisemmin hankittu liiketoiminta voi liikevaihtopäätöksen 1 §:n 3 momentin mukaisesti sisältyä hankkijan liikevaihtoon, lisätään se kahden vuoden sääntöä sovellettaessa myös hankinnan kohteen liikevaihtoon.

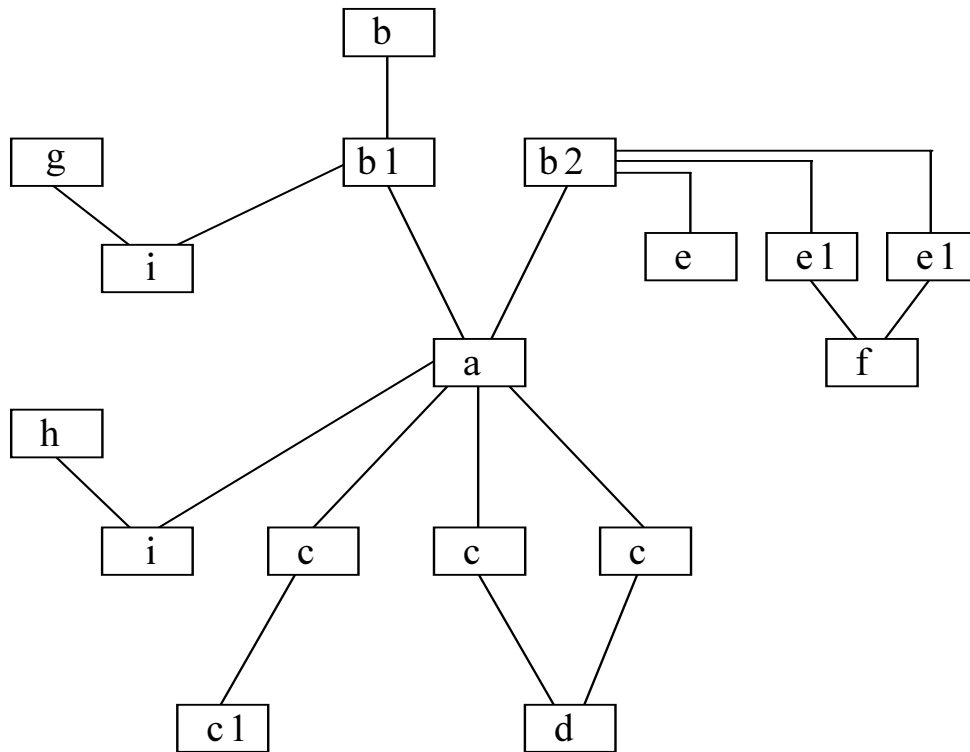
ULKOMAAN RAHAN MÄÄRÄINEN LIIKEVAIHTO

Yrittäksen vuotuinen liikevaihto on muunnettava Suomen rahayksiköksi käyttäen Suomen Pankin noteeraamaa kyseisten 12 kuukauden keskikurssia.

Samaa menetelmää sovelletaan, jos yritys käy kauppaa useilla eri valuutoilla. Vahvistetusta tilinpäätöksestä saatu, yritysryhmän käyttämässä valuutassa ilmaistu liikevaihto muunnetaan markkamääräiseksi 12 kuukauden keskikurssia käyttäen.

LIITE MÄÄRÄYSVALLAN HANKKIJAN YRITYSRYHMÄ

(Ks. tarkemmin Kilpailunrajoituslain 11 b §)

a: määräysvallan hankkija

b1, b2: a:ssa määräysvaltaa käyttävät yhteisöt

c: yhteisöt, joissa a käyttää määräysvaltaa

e, e1: a:n sisaryhtiöt

i: a:n ja sen muodostaman ryhmän sekä ryhmään kuulumattoman yhteisön tai säätiön (g, h) kanssa yhteisessä määräysvallassa oleva yhteisö

d, f: a:n muodostamaan ryhmään kuuluvien yhteisöjen (c, e1) yhteisessä määräysvallassa oleva yhteisö.

YHTEISYRITYKSET

JOHDANTO

Tässä luvussa selvitetään, millaisiin yhteisyrityksiin Kilpailuvirasto soveltaa yrityskauppavalvontasäännöksiä (kilpailunrajoituslaki 11-11 i §).

Yrityskauppavalvontasäännösten soveltamisen yleisenä edellytyksenä on se, että kyse on määräysvallan vaihdokseen tai liiketoiminnan siirtämiseen tähtäävästä rakenteellisesta järjestelystä. Jos määräysvallan käyttäjiä on järjestelyn jälkeen useampi kuin yksi, kyse voi olla Kilpailuvirastolle ilmoitettavasta yhteisyrityksen perustamisesta.

Yhteisyrityksiä koskevan yrityskauppavalvonnan piiriin voivat kuulua uuden yhteisyrityksen perustamisen lisäksi järjestelyt, joilla hankitaan yhteinen määräysvalta osapuolten yritysryhmiin kuulumattomasta yhteisöstä. Myös yhden perustajan yksinomaisessa määräysvallassa olevan yhteisön siirtyminen yhteiseen määräysvaltaan voi antaa aiheen soveltaa yrityskauppavalvontaa koskevia säännöksiä. Yrityskauppavalvonta voi koskea lisäksi sellaisia rakenteellisia järjestelyjä, joiden takia yhteisyrityksen määräysvallan käyttäjät vaihtuvat tai määräysvallan rakenne yhteisyrityksessä muuttuu.

Jotta yhteisyrityksiin liittyvät järjestelyt kuuluisivat yrityskauppavalvontasäännösten soveltamisalaan, 1) vähintään kahden yhteisyrityksen osakkaan on käytettävä määräysvaltaa yhdessä, 2) yhteisyrityksen on huolehdittava kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä ja 3) yhteisyritys on perustettava pysyvää liiketoiminnan harjoittamista varten. Yhteisyritykseen liittyvän yrityskaupan luonteen arviointi ei kuitenkaan perustu yksittäisten kriteerien tarkasteluun, vaan kyse on kokonaisarviointista.

YHTEINEN MÄÄRÄYSVALTA

Yhteisellä määräysvallalla tarkoitetaan sitä, että yhteisyrityksen perustajien on sovittava yhteisyritystä koskevista strategisista ratkaisuisista yhdessä. Strategisina ratkaisuisina voidaan pitää esimerkiksi yhtiön budjetin ja liiketoimintasuunnitelman hyväksymistä, osingonjakoa, merkittäviä investointipäätöksiä, yrityskauppoja ja yrityksen johdon valitsemista. Yhteinen määräysvalta voi johtua esimerkiksi äänivaltaisten osakkeiden jakautumisesta tasan kahden omistajan kesken tai osakkaiden yhteisen määräysvallan käyttöä koskevasta sopimuksesta taikka yhtiöjärjestyksen määräyksestä. Myös vähemmistöosakas on yhteisen määräysvallan käyttäjä, jos sillä on mahdollisuus esittää yhtiötä koskevien strategisten päätösten tekeminen.

ITSENÄINEN TALOUDELLINEN KOKONAISUUS

Operatiivinen johto ja riittävät resurssit

Yrityskauppavalvonnan piiriin kuuluvalla yhteisyrityksellä on operatiivinen itsemääräämisoikeus sekä itsenäisen toiminnan edellyttämät taloudelliset ja aineelliset resurssit. Itsenäisellä yhteisyrityksellä on oma henkilökunta (myös oma operatiivinen johto ja markkinointi- ja myyntihenkilöstö), toimitilat (tuotanto- varasto- ja myyntitilat) ja itsenäinen rahoitusasema.

Riippumattomuus perustayhtiöistä

Yhteisyritys ei ole itsenäinen taloudellinen kokonaisuus silloin, jos yhteisyrityksen liiketoiminta on pitkäaikaisesti perustajayhtiöstä riippuvaista. Yhteisyritys ei ole esimerkiksi riippuvainen perustajayhtiön tutkimus- ja tuotekehittelystä tai siitä jatkaako perustajayhtiö yhteisyrityksen liiketoiminnalle välttämättömien lisenssien myöntämistä yhteisyritykselle.

Itsenäisyys ja aktiivisuus markkinoilla

Yrityskauppavalvontasäännösten soveltamisalaan kuuluvien yhteisyritysten on hoidettava itsenäisesti samankaltaiset tehtävät kuin muiden vastaavilla markkinoilla toimivien yritysten. Jos yhteisyrityksen tehtävänä on ainoastaan perustajien liiketoiminnan avustaminen, kuten esimerkiksi perustajayritysten tutkimus ja tuotekehitys, kyse ei ole yrityskauppavalvonnan piiriin kuuluvasta yhteisyrityksestä.

Perustajayhtiöiden tehtävien ulkoistamista varten perustettuja yhteisyrityksiä arvioitaessa kiinnitetään itsenäisen ja aktiivisen markkinoilla toimimisen lisäksi huomiota myös siihen, onko markkinoilla muita yhteisyrityksen liiketoimintaan erikoistuneita yrityksiä. Muiden yritysten toimintaa yhteisyrityksen markkinoilla voidaan pitää yhtenä osoituksena siitä, ettei yhteisyritys hoida ainoastaan perustajayhtiöiden liiketoiminnan osa-aluetta.

Yhteisyrityksen ja perustajayhtiön välisen osto- tai myyntitoiminnan laajuus voi merkitä sitä, ettei yhteisyritys ole yrityskauppavalvontaan kuuluva itsenäinen yhteisyritys. Arvioinnissa on ratkaisevaa se, mikä on perustajan ostojen ja myyntien osuus suhteessa ostoisiin tai myynteihin kolmansille. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös siihen, vastaavatko perustan ja yhteisyrityksen välisen kaupan ehdot yleisesti noudatettuja kaupallisia ehtoja. Yhteisyrityksen toiminnan ensimmäisinä vuosina laaja perustajan ja yhteisyrityksen keskinäinen osto- tai myyntitoiminta ei kuitenkaan estä yrityskauppavalvontasäännösten soveltamista.

Jos yhteisyritys toimii perustajayhtiön tarjoamien hyödykkeiden hankinta- tai jakeluketjussa, ei perustajayhtiön ja yhteisyrityksen keskinäisen kaupan pitkäaikaisuus ja laajuus ehdottomasti merkitse yhteisyrityksen jäämistä yrityskauppavalvonnan ulkopuolelle. Perustajayhtiön ja yhteisyrityksen keskinäisen kaupan pitkäaikaisuus ja määrän suuruus voi johtua esimerkiksi siitä, että kyseessä olevien hyödykkeiden tarjonta tai kysyntä on keskittynyt perustajayhtiöille. Arvioinnissa kiinnitetään keskinäisen kaupan suuruuden syiden ohella huomiota siihen, mikä on keskinäisen liikesuhteen merkitys liiketoiminnalle. Raaka-aineiden ja muiden tuotantopanosten osalta tarkastellaan erityisesti perustajalta tai yhteisyritykseltä hankitun tuotantopanoksen osuutta siitä valmistetun hyödykkeen myyntihinnasta. Mitä suurempi merkitys keskinäisellä kaupalla on liiketoiminnalle ja mitä vähemmän hyödykkeen arvo kasvaa perustajan ja yhteisyrityksen välisessä hankinta- tai jakeluketjussa, sitä todennäköisempää on, ettei yhteisyritys ole lain tarkoittamalla tavalla itsenäinen.

Jos yhteisyritys toimii perustajayhtiöiden valmistamien tuotteiden myyntiyhtiönä, yhteisyritys ei pääsääntöisesti kuulu yrityskauppavalvonnan piiriin. Jos sen sijaan myyntiä harjoittava yhteisyritys hoitaa kuitenkin tavanomaisia myyntiyhtiön tehtäviä ja hankkii huomattavan osan tavarantoimituksistaan muilta kuin perustajayhtiöiltä ja jos markkinoilla on muita tuotteiden myyntiin ja jakeluun erikoistuneita yrityksiä, voidaan yhteisyritykseen soveltaa yrityskauppavalvontasäännöksiä.

Jos yhteisyritys käyttää yhden tai useamman perustajayhtiön jakeluverkkoa tai myynti-tiloja, ei yhteisyritys välttämättä menetä asemaansa perustajayhtiöstä riippumattoma-

---

na yhteisyrityksenä, jos perustajayhtiöt toimivat ainoastaan yhteisyrityksen edustajina.

JÄRJESTELYN PYSYVYYS

Yrityskauppa- ja valvontasäännösten piiriin kuuluva yhteisyritys on perustettu harjoittamaan liiketoimintaansa pitkäaikaisesti tai jatkuvasti. Yhteisyritykselle annetut resurssit yleensä osoittavat sen, että järjestely on pysyvä.

Yhteisyrityksen purkamista tai siitä vetäytymistä koskevat määräykset eivät sinänsä merkitse sitä, etteikö yhteisyrityksen toimintaa voitaisi pitää pysyvänä. Jos sopimuksessa määrätään yhteisyrityksen kestoajasta, ajan on oltava niin pitkä, että se saa aikaan rakenteellisen muutoksen markkinoilla.

Yhteisyrityksen toiminnan ei katsota olevan riittävän pysyvää, jos se perustetaan harjoittamaan liiketoimintaa vain muutamaksi vuodeksi. Esimerkiksi tietyn hankkeen toteuttamista varten perustettuun yhteisyritykseen ei sovelleta yrityskauppa- ja valvontasäännöksiä.

YRITYSKAUPPAVALVONNAN PIIRIIN KUULUMATTOMAT YHTEISYRITYKSET

Jos yhteisyritys ei pysyvästi huolehdi kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä, yhteisyritykseen liittyvä järjestely ei kuulu yrityskauppa- ja valvonnan piiriin ja järjestelyyn liittyviä kilpailunrajoituksia arvioidaan kilpailunrajoituslain 4-7 ja 9 §:n mukaisesti kilpailunrajoituslain säätämässä tavanomaisessa menettelyssä. Kilpailunrajoituslain 4-6 §:ssä tarkoitetun yhteistyön sallittavuus edellyttää 19 §:ssä tarkoitettua poikkeuslupaa.

MARKKINAKÄYTTÄYTYMISTÄ KOSKEVAT YHTEISTYÖJÄRJESTELYT

Yhteisyrityksiin liittyvissä järjestelyissä on huomattava, että pelkästään elinkeinonharjoittajien markkinakäyttäytymistä säänteleviä sopimus- ja yhteistyöjärjestelyjä arvioidaan liitännäisrajoituksia lukuunottamatta yrityskauppa- ja valvonnasta erillisessä menettelyssä kilpailunrajoituslain 4-7 ja 9 §:n säännösten mukaisesti. Kilpailunrajoitukset voidaan katsoa liitännäisrajoituksiksi, jos ne välittömästi liittyvät yrityskauppa- ja valvonnan piiriin kuuluvaan yhteisyritysjärjestelyyn ja ovat sen toteuttamiseksi välttämättömiä (ks. liitännäisrajoituksia koskeva luku).

YRITYSKAUPAN LIITÄNNÄISRAJOITUKSET

JOHDANTO

Liitännäisrajoitukset ovat yrityskaupan toteuttamiseksi välttämättömiä kilpailunrajoituksia, joita yrityskaupasta erillisinä arvioitaisiin kilpailunrajoituslain 4-7 ja 9 §:n mukaisesti. Niille on ominaista se, että liiketoiminnan arvon siirtäminen määräysvallan hankkijalle tai yhteisyritykselle edellyttää kilpailunrajoitusta.

LIITÄNNÄISRAJOITUSTEN ARVIOINNIN YLEISET PERIAATTEET

Yrityskaupan liitännäisrajoituksina käsiteltävät kilpailunrajoitukset rajoittavat yrityskaupan osapuolten toimintavapautta markkinoilla. Yrityskaupan liitännäisrajoituksina ei pidetä kilpailunrajoituksia, joista on sovittu kolmansien osapuolten kanssa.

Yrityskaupan osana voidaan käsitellä vain sellaisia kilpailunrajoituksia, jotka välittömästi liittyvät yrityskauppaan ja jotka ovat välttämättömiä yrityskaupan toteuttamiselle. Liitännäisrajoitukset eivät saa kestoaltaan tai asialliselta tai alueelliselta ulottuvuudeltaan ylittää sitä, mitä yrityskaupan toteuttaminen kohtuudella edellyttää.

Liitännäisrajoituksiksi ilmoitettujen kilpailunrajoitusten arviointi perustuu kokonaisarvosteluun. Rajoitusten välttämättömyyden arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös markkinaolosuhteisiin, joissa yrityskauppa toteutetaan.

LIITÄNNÄISRAJOITUSTEN VÄLITÖN LIITTYMINEN YRITYSKAUPPAAN

Kilpailunrajoituksen käsitteleminen yrityskaupan liitännäisrajoituksena edellyttää, että kilpailunrajoitus liittyy välittömästi siihen järjestelyyn, jolla yrityskaupan kohde siirretään uudelle tai uusille määräysvallan käyttäjille. Osapuolten kesken sovitun kilpailunrajoituksen välillinen yhteys yrityskauppaan ei riitä tekemään rajoituksesta yrityskaupan liitännäisrajoitusta. Kilpailunrajoitusta ei käsitellä yrityskaupan liitännäisrajoituksena yksin sillä perusteella, että kilpailunrajoituksesta on sovittu osapuolten kesken samanaikaisesti kuin yrityskaupasta. Kilpailunrajoituksen liittyminen muuhun kuin yrityskaupan kohteen liiketoimintaan merkitsee sitä, ettei rajoitusta pidetä liitännäisrajoituksena.

Rajoituksen välitön liittyminen yrityskauppaan merkitsee sitä, että liitännäisrajoitukset eivät ole vaikutuksiltaan selvästi erilaisia kuin se yrityskauppa, johon ne elimellisesti liittyvät. Liitännäisrajoitukset ovat aina kuitenkin järjestelyssä toissijaisia ja vaikutuksiltaan vähemmän merkittäviä kuin itse yrityskauppa.

LIITÄNNÄISRAJOITUSTEN VÄLTTÄMÄTTÖMYYS

Yrityskaupan yhteydessä osapuolten sopima kilpailunrajoitus katsotaan välttämättömäksi, jos ilman kilpailunrajoitusta

- yrityskaupaa ei olisi voitu toteuttaa tai
  - yrityskaupan toteuttaminen olisi selvästi epävarmempaa tai
  - yrityskaupan toteuttaminen aiheuttaisi merkittävästi suuremmat kustannukset tai
  - yrityskaupan toteuttaminen olisi vienyt huomattavasti pidemmän ajan taikka
  - yrityskaupan onnistumisen mahdollisuudet olisivat olleet huomattavasti vähäisemmät.
-

Jos liitännäisrajoituksen edellä mainittu hyväksyttävä tavoite voidaan saavuttaa muulla kilpailua vähemmän rajoittavalla keinolla, on osapuolten valittava tämä keino, jotta kilpailunrajoitusta käsiteltäisiin yrityskaupan osana.

KILPAILUKIELLOT

Kilpailukieltojen yleiset arviointiperiaatteet

Yrityskauppaan liittyvä kilpailukieltolauseke jää liitännäisrajoituksena kilpailunrajoituslain 6 §:n 2 kohdan kiellon ulkopuolelle, jos se on sisältönsä sekä ajallisen että maantieteellisen ulottuvuutensa kannalta kohtuullinen eikä rajoita kilpailua enempää kuin yrityskaupan toteuttamiseksi ja hankinnan kohteen liiketoiminnan arvon säilyttämiseksi on välttämätöntä.

Kilpailukiello voidaan katsoa yrityskaupassa välttämättömäksi vain silloin, kun kaupassa siirtyy ostajalle yrityksen taitotieto, maine tai asiakaspiiri.

Jos kaupan kohteena on pelkästään yrityksen aineellinen omaisuus, ei myyjälle asetettua kilpailukielloa voida yleensä pitää välttämättömänä ostajan suojaamiseksi kilpailulta.

Liitännäisrajoituksina käsiteltävien kilpailukieltojen pääsäännön mukaiset aikarajat

Kilpailukiellon kestoajan enimmäispituus arvioidaan tapauskohtaisesti. Useimmissa tapauksissa viittä vuotta on kuitenkin pidettävä kilpailukiellon enimmäispituutena.

Viiden vuoden pituista kilpailukielloa voidaan pitää liitännäisrajoituksena ainoastaan niissä yrityskaupoissa, joissa siirtyy yrityksen maineen ja asiakaspiirin lisäksi myös yrityksen taitotieto.

Jos yrityskaupan yhteydessä siirretään uudelle määräysvallan käyttäjälle ainoastaan yrityksen maine ja asiakaspiiri, kahta vuotta voidaan pääsääntöisesti pitää hyväksyttävänä ajanjaksona liitännäisen kilpailukiellon kestolle.

Esimerkkejä kilpailukiellon hyväksyttävän pituuden arvioinnissa huomioon otettavista muista seikoista

Edellä selostettuja ohjeita yrityskaupan liitännäisrajoitukseksi katsottavan kilpailukiellon pituudesta ei sovelleta mekaanisesti. Kilpailukiellon välttämättömyyttä arvioitaessa otetaan huomioon hankinnan kohteen aineellisen ja aineettoman omaisuuden sisältö sekä se liiketoimintaympäristö, jossa hankinnan kohde toimii.

Liitännäisrajoituksena käsiteltävä kilpailukiello voi esimerkiksi olla pidempi kuin kaksi vuotta, jos osapuolet voivat osoittaa, että asiakasuskollisuus säilyy tätä pidemmän ajan.

Jos hankinnan kohteen arvosta merkittävä osa on teknistä taitotietoa, yrityskaupan liitännäisrajoitukseksi voidaan hyväksyä viittä vuotta pidempi kilpailukiello.

Jos hankinnan kohteen taitotiedon merkitys yrityskaupassa on vähäinen ja yrityskaupan pääasiallisena kohteena on hankinnan kohteen aineellinen omaisuus, ei pääsäännön mukaista viiden vuoden kilpailukielloa pidetä yrityskaupan liitännäisrajoituksena.

Myyjän jääminen hankinnan kohteeseen merkittäväksi vähemmistöosakkaaksi tai hallituksen jäseneksi voi olla perusteena sille, että myyjän omistuksen tai vaikutusvallan ajan kestävä kilpailukiello katsotaan yrityskaupan liitännäisrajoitukseksi. Poikkeuksellisesti liitännäisrajoitukseksi voidaan katsoa myös sellainen kilpailukiello, joka on

---

sovittu kestämään lyhyen ajan myös omistuksen tai vaikutusvallan päättymisen jälkeen.

Kilpailukiellon asiallinen ja alueellinen ulottuvuus

Yrityskaupan liitännäisrajoituksena käsiteltävän kilpailukiellon soveltamisalueena voi olla ainoastaan se maantieteellinen alue, jossa hankinnan kohde harjoittaa liiketoimintaa.

Kilpailukiellon piirissä voi olla vain hankinnan kohteen liiketoimintaan liittyvien tavaroiden ja palvelujen tarjonta.

Kilpailukiellon kohteena olevat yritykset ja henkilöt

Yrityskaupan liitännäisrajoituksena käsiteltävä kilpailukiello kohdistuu myyjään, sen yritysryhmään ja myyjän niihin edustajiin, jotka asiakassuhteidensa ja taitotietonsa avulla voisivat ilman kilpailukielloa aloittaa nopeasti hankinnan kohteen kanssa kilpailevaa liiketoimintaa.

Yrityskaupan toteuttamisen välttämättömänä edellytyksenä voi poikkeuksellisesti olla ostajalle asetettu kilpailukiello. Ostajalle asetettu kilpailukiello voi olla yrityskaupan välttämätön osa esimerkiksi silloin, kun yrityskaupassa jaetaan ostajan ja myyjän kesken yhtenäisen taloudellisen kokonaisuuden muodostanut liiketoiminta.

Vaikutuksiltaan samankaltaiset liitännäisrajoitukset

Edellä selostettuja periaatteita sovelletaan myös muihin osapuolten sopimiin kilpailunrajoituksiin, joiden vaikutukset ovat samankaltaisia kuin kilpailukiellolla. Esimerkiksi velvoite olla hankkimatta tietyn rajan ylittävää osuutta yrityskaupan kohteen toimialan yhteisöstä voi olla yrityskaupan toteuttamiseksi välttämätön. Vastaavalla tavalla välttämätön voi olla rajoitus, joka estää myyjää osallistumasta kohteen toimialalla kilpailevan yhteisön johtamiseen.

LISENSSISOPIMUKSET

Myyjä jää usein yrityskaupassa hankinnan kohteen käyttämien immateriaalioikeuksien omistajaksi, jos myyjä tarvitsee niitä muussa liiketoiminnassa. Hankinnan kohteen liiketoiminnan jatkaminen voi tällöin edellyttää immateriaalioikeuksien lisensointia.

Immateriaalioikeuden käyttöoikeus voidaan yrityskaupan liitännäisrajoituksena rajata siihen liiketoimintaan, joka on yrityskaupan kohteena.

Lisenssisopimuksen yksinoikeusehto ei estä sopimuksen käsittelemistä yrityskaupan liitännäisrajoituksena.

Lisenssin käyttöaika ei vaikuta siihen, pidetäänkö lisenssisopimusta liitännäisrajoituksena.

Aluerajoituksia sisältävä lisenssisopimuksen ehto ei ole yrityskaupan liitännäisrajoitus, koska lisenssin käyttöalueen rajaamista ei voida pitää yrityskaupan toteuttamiseksi välttämättömänä.

OSTO- JA JAKELUSOPIMUKSET

Yrityskaupan osapuolten sopimus hyödykkeiden jakelusta tai ostoista voi olla yrityskaupassa välttämätön silloin, jos määräysvallan vaihtuminen koskee vain osaa myyjän liiketoiminnasta ja jos hankinnan kohteen liiketoiminta on perustunut siihen, että

---

se on muodostanut myyjän yritysryhmän kanssa yhden taloudellisen kokonaisuuden. Ostosopimus voi olla välttämätön myyjän tai ostajan raaka-aineiden saatavuuden varmistamiseksi. Jakelusopimus voi puolestaan estää myyjän tai ostajan myynnin voimakkaan vähenemisen.

Yksinmyynti- tai -ostosopimukset eivät voi pääsääntöisesti olla yrityskaupan liitännäisrajoituksia. Jos hyödykkeiden kysyntä tai tarjonta on rajoittunutta, voi liiketoiminnan jatkaminen kuitenkin poikkeuksellisesti edellyttää liitännäisrajoituksena käsiteltävää yksinoikeussopimusta.

Myyjän ja ostajan välisen yksinosto- ja yksinmyyntisopimuksen luonnetta arvioitaessa otetaan huomioon vaihtoehtoiset keinot ratkaista yhtenäisen taloudellisen kokonaisuuden hajaantumisen aiheuttamat raaka-aineiden saantiin tai hyödykkeiden entisen suuruisen myynnin määrän säilyttämiseen liittyvät ongelmat. Jos esimerkiksi määrää koskevilla sopimusehdoilla voidaan päästä samaan tavoitteeseen, ei yksinoikeusehtoja voida pitää yrityskaupan liitännäisrajoituksina.

LIITÄNNÄISRAJOITUKSET YHTEISYRITYKSISSÄ

Yhteisyrityksen perustamisen liitännäisrajoituksena voidaan pitää ehtoa, jonka mukaan yhteisyrityksen perustajayhtiöt sitoutuvat olemaan kilpailematta yhteisyrityksen kanssa.

Myös yhteisyrityksen ja perustajayhtiön välinen lisenssisopimus saattaa olla yhteisyrityksen liiketoiminnalle välttämätön. Lisenssisopimuksen välttämättömyys johtuu usein siitä, että perustajayhtiö tarvitsee immateriaalioikeutta muussa liiketoiminnassaan eikä tämän vuoksi luovuta immateriaalioikeuden omistusoikeutta yhteisyritykselle.

Lisenssin käytön rajoittaminen määrätylle maantieteelliselle alueelle ei estä lisensiointisopimuksen käsittelemistä yhteisyrityksen perustamisen liitännäisrajoituksena. Myöskään lisenssisopimuksen yksinoikeusehto ei ratkaise sitä, voidaanko sopimusta pitää liitännäisrajoituksena.

Yhteisyrityksen ja emoyhtiöiden välisten osto- ja jakelusopimusten liitännäisrajoitusluonnetta arvioidaan pääsääntöisesti edellä selostettujen ohjeiden mukaisesti. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös siihen, edellyttääkö yhteisyrityksen markkinoille pääsyn varmistaminen kyseistä kilpailunrajoitusta.

Perustajayhtiön ja yhteisyrityksen välisissä sopimuksissa on liitännäisrajoitusarvioinnin lisäksi otettava huomioon se, että yhteisyrityksen pysyvä riippuvainen asema tai osto- ja myyntisopimusten tarpeettoman pitkä voimassaoloaika taikka sopimuksen kohteina olevien hyödykkeiden perusteettoman suuri määrä voivat aiheuttaa sen, ettei yhteisyritystä pidetä yrityskauppavalvontamenettelyssä käsiteltävänä itsenäisenä yhteisyrityksenä (ks. yhteisyrityksiä koskeva luku).

YRITYSKAUPAN YHTEYDESSÄ SOVITUT MUUT KUIN LIITÄNNÄISET KILPAILUNRAJOITUKSET

Jos yrityskaupan yhteydessä sovittu kilpailunrajoitus ei liity välittömästi yrityskauppaan eikä ole sen toteuttamiseksi välttämätön, kilpailunrajoitus ei ole liitännäinen. Tällöin sitä ei käsitellä yrityskauppavalvontamenettelyssä. Jos kyse on 4-6 §:ssä kielletystä kilpailunrajoituksesta, edellyttää sen soveltaminen lain 19 §:n mukaista poikkeuslupaa.

YRITYSKAUPPOJEN ARVIOINTI KILPAILUVIRASTOSSA

JOHDANTO

Kilpailunrajoituslain 11 d §:n mukaisesti kilpailuneuvosto voi Kilpailuviraston esityksestä kieltää yrityskaupan, jonka seurauksena syntyy tai vahvistuu sellainen määräävä markkina-asema, joka merkittävästi estää kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden olennaisella osalla. Kaupan kieltämistä tarkoittavan esityksen sijaan Kilpailuvirasto voi asettaa yrityskaupan toteuttamiselle ehtoja, esimerkiksi velvoitteen myydä jokin liiketoiminta. Ehtojen asettaminen on ensisijainen tapa puuttua yrityskaupasta mahdollisesti aiheutuviin kilpailuongelmiin.

Kilpailunrajoituslain 11 d §:n 2 momentissa on alakohtainen erityissäännös sähkömarkkinoilla tehdyn yrityskaupan tutkimista varten. Säännös täydentää yleistä, kaikkia toimialoja koskevaa yrityskauppa- ja valvontaa.

YRITYSKAUPPASÄÄNNÖSTEN SOVELTAMISALA

Yrityskauppa- ja valvontaa koskevia säännöksiä sovelletaan kilpailunrajoituslain 11 §:ssä tarkoitettuihin yrityskauppoihin, jos kaupan osapuolten liikevaihdot ylittävät lain 11 a §:ssä säädetty liikevaihtorajat.¹² Soveltamisen edellytyksenä on lisäksi se, että liiketoimintaa harjoitetaan Suomessa (ks. 11 a §). Säännöksiä ei sovelleta, jos kauppa kuuluu EY:n yrityskeskittymien valvonta-asetuksen (ETY) n:o 4064/89 piiriin.

Kilpailunrajoituslain 11 §:n 1 momentin mukaan yrityskaupalla tarkoitetaan osakeyhtiölain (734/1978) 1 luvun 3 §:n mukaisen määräysvallan tai vastaavan tosiasiallisen määräysvallan hankkimista, liiketoiminnan tai sen osan hankkimista, sulautumista sekä sellaisen yhteisyrityksen perustamista, joka huolehtii pysyvästi kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä. Yleistäen voidaan sanoa, että yrityskauppasäännösten soveltamisalaan kuuluvat sellaiset markkinoiden rakenteisiin vaikuttavat järjestelyt, joiden seurauksena määräysvalta vaihtuu tai osapuolten liiketoimintaa siirtyy.¹³

Elinkeinonharjoittajien markkinakäyttäytymistä ohjaavat sopimus- ja yhteistyöjärjestelyt eivät kuulu kilpailunrajoituslain 11 §:n soveltamisalaan, vaan niitä arvioidaan kilpailunrajoituslain 4-7 ja 9 §:n säännösten mukaisesti. Esimerkiksi kilpailijoiden yhteisen myyntiyhtiön perustaminen tutkittaisiin lain 6 §:n kartellikiellon valossa, koska tällaista yhteisyritystä ei voida pitää lain 11 §:n 1 momentin 4 kohdan tarkoittamana yhteisyrityksenä, joka huolehtii kaikista itsenäiselle yritykselle kuuluvista tehtävistä. Toisaalta markkinakäyttäytymistä ohjaava sopimus saattaa tulla hyväksytyksi yrityskauppa- ja valvonnassa, jos kysymyksessä on liitännäisrajoitus eli kaupan toteuttamisen kannalta välttämätön järjestely.¹⁴

YRITYSKAUPPOJEN LUOKITTELU

Yrityskaupat voidaan jaotella esimerkiksi horisontaalisiin, vertikaalisiin ja monialayrityskauppoihin.

Horisontaalisissa yrityskaupoissa yrityskaupan osapuolet toimivat samojen hyödykkeiden tai relevanttien markkinat muodostavan hyödykejoukon jalostusketjun samassa vaiheessa. Osapuolten tuotteet ovat asiakkaiden ja kuluttajien näkökulmasta toisiaan

---

¹² Ks. liikevaihdon laskemista koskeva luku ja kauppa- ja teollisuusministeriön päätös (498/98) liitteessä 2.

¹³ Määräysvallan käsitettä ja erilaisia määräysvallan hankkimisen tilanteita on käsitelty ilmoitusvelvollisuutta koskevassa luvussa.

¹⁴ Ks. liitännäisiä kilpailunrajoituksia koskeva luku.

korvaavia. Horisontaalisen yrityskaupan seurauksena markkinarakenne muuttuu, koska markkinoilla toimivien itsenäisten yritysten lukumäärä vähenee ja kilpailevien yritysten suhteelliset markkinaosuudet muuttuvat.

Vertikaalisissa yrityskaupoissa osapuolet toimivat hyödykkeen jalostusketjun eri vaiheissa. Yrityskauppa ei vaikuta suoraan yritysten markkinaosuuksiin relevanteilla markkinoilla. Sen seurauksena voi kuitenkin syntyä tai vahvistua määräävä markkina-asema, jos yritys esimerkiksi saa haltuunsa tärkeitä hankintalähteitä tai jakelukanavia, joista myös kilpailijat ovat riippuvaisia.

Monialayrityskaupoissa yrityskaupan osapuolet toimivat sellaisilla erillisillä markkinoilla, joilla ei ole suoria horisontaalisia tai vertikaalisia yhteyksiä. Yrityskaupan seurauksena ei tapahdu muutoksia yritysten markkinaosuuksissa, sillä yritykset eivät ole toistensa kilpailijoita. Monialayrityskaupoilla voi kuitenkin olla kielteisiä kilpailuvaikutuksia, esimerkiksi kun monialayritys tulee markkinoille, joilla toimivilla kilpailijoilla ei ole niin mittavia resursseja kuin yrityskaupan osapuolena olevalla monialayrityksellä.

MÄÄRÄÄVÄN MARKKINA-ASEMAN TUNNISTAMINEN

Määräävän markkina-aseman toteaminen edellyttää ns. relevanttien markkinoiden määrittelyä. Jäljempänä käsitellään ensin markkinamäärittelyä, minkä jälkeen luvussa “Yrityskaupan arviointi” käsitellään määräävän markkina-aseman tunnusmerkkejä.

RELEVANTTIEN MARKKINOIDEN MÄÄRITTELY

Markkinoiden määrittelyn tavoitteena on tunnistaa sellaiset hyödyke- ja maantieteelliset markkinat, jotka ovat yrityskaupan kilpailuvaikutusten kannalta merkitykselliset. Relevanttien markkinoiden määrittelemiseksi tutkitaan, mitkä hyödykkeet kilpailevat tai voivat kilpailla yrityskaupan osapuolen hyödykkeiden kanssa ja siten rajoittaa yrityskaupan seurauksena syntyneen keskittymän markkinavoiman käyttöä.

Relevantteja markkinoita määriteltäessä otetaan huomioon sekä kysynnän että tarjonnan korvattavuus.

Kysynnän korvattavuus on välittömin ja tehokkain tekijä, joka rajoittaa yritysten riippumatonta käyttäytymistä markkinoilla. Yritys ei voi merkittävästi vaikuttaa hintoihin ja toimitusehtoihin, jos kauppakumppanit voivat siirtyä helposti käyttämään korvaavia hyödykkeitä tai hankkimaan hyödykkeitä muualla sijaitsevilta tavarantoimittajilta. Korvattavuutta arvioitaessa selvitetään, mitä hyödykkeitä asiakkaat ja kuluttajat pitävät yrityskaupan osapuolten hyödykkeitä korvaavina ja miltä eri maantieteellisiltä alueilta ostaja voi tehdä korvaavia hankintoja. Kysynnän korvattavuuden todennäköisyyteen voivat vaikuttaa mm. hyödykkeiden vaihtamiseen liittyvät tekniset esteet, vaihtamisesta aiheutuvat kustannukset ja vaihtamiseen kuluva aika.

Tarjonnan korvattavuus otetaan relevanttien markkinoiden määrittelyssä huomioon sellaisissa tapauksissa, joissa sen vaikutukset ovat yhtä välittömiä kuin kysynnän korvattavuuden. Korvattavuutta arvioitaessa selvitetään, voisivatko muut tavarantoimittajat lisätä valmistustaan tai muuttaa tuotantoaan taikka jakeluteitään siten, että ne voisivat valmistaa kilpailevia hyödykkeitä ja saattaa kuluttajan tarjolle näitä vaihtoehtoja suhteellisen vaivattomasti ja nopeasti ilman merkittäviä lisäkustannuksia tai riskiä. Muussa tapauksessa tarjonnan korvattavuus otetaan huomioon potentiaalisen

---

kilpailun ja alalletulon todennäköisyyden tarkastelun yhteydessä. Tällöin kysymys tarjonnan korvattavuudesta liittyy määräävän markkina-aseman arviointiin.

RELEVANTIT HYÖDYKEMARKKINAT

Relevantteja hyödykemarkkinoita arvioitaessa otetaan huomioon edellä todetun mukaisesti kysynnän ja tarjonnan korvattavuus.

Relevantteihin hyödykemarkkinoihin kuuluvat pääsääntöisesti kaikki ne hyödykkeet, joita asiakkaat ja kuluttajat pitävät keskenään hyvin vaihdettavissa tai korvattavissa olevina niiden ominaisuuksien, hinnan ja käyttötarkoituksen vuoksi. Seuraavassa käsitellään luettelonomaisesti eräitä tekijöitä, joiden perusteella relevantit hyödykemarkkinat voidaan tunnistaa.

Korvattavuutta voidaan kuvata erilaisten joustojen avulla, jos luotettavaa hintainformaatiota on saatavissa. Esimerkiksi kysynnän ristijousto mittaa, miten hyödykkeen kysyntä reagoi jonkin toisen hyödykkeen hinnanmuutokseen. Hyödykkeiden välinen korkea ristijousto on merkki niiden kuulumisesta samoille relevanteille markkinoille. Alhainen ristijousto viittaa puolestaan hyödykkeiden kuulumiseen eri markkinoille.

Asiakkaiden ja kuluttajien reagointi hinnanmuutoksiin riippuu esimerkiksi siitä, mikä on hyödykkeen aiheuttama kustannus suhteessa asiakkaiden ja kuluttajien muihin kustannuksiin. Jos hyödykkeen aiheuttama kustannus ei muodosta merkittävää osaa kokonaiskustannuksista, reagoiminen hinnanmuutoksiin on vähäisempää kuin tilanteessa, jossa hyödykkeen aiheuttama kustannus on merkittävä.

Markkinamäärittelyyn voi vaikuttaa asiakasryhmien erilaisuus ja hyödykkeiden väliset hinnanerot. Erilliset markkinat voivat syntyä esimerkiksi sen vuoksi, että tuotetta myydään selvästi erilaisille asiakasryhmille erilaisin hinnoin tai toimitusehdoin, vaikka hyödykkeiden fyysiset ja käyttötarkoitukseen liittyvät ominaisuudet saattaisivat viitata niiden kuulumiseen samoille markkinoille. Lisäksi vahvat tuotemerkit voivat muodostaa erilliset markkinat suhteessa muihin samanlaisiin tuotteisiin.

RELEVANTIT MAANTIETEELLISET MARKKINAT

Relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittelyn tarkoituksena on selvittää ne maantieteelliset alueet, joilla sijaitsevien yritysten tai tarjottavien hyödykkeiden taholta tuleva kilpailu tai sen riittävä, uskottava uhka (potentiaalinen kilpailu) voi rajoittaa yrityskaupan seurauksena syntyneen keskittymän markkinavoiman käyttöä.

Relevanttien maantieteellisten markkinoiden arvioinnin lähtökohdan muodostavat yrityskaupan osapuolten toiminta-alue sekä alueet, joilla asiakkailla on realistinen mahdollisuus hankkia kyseisiä hyödykkeitä. Samoilla relevanteilla maantieteellisillä markkinoilla kilpailuolosuhteet ovat riittävän yhtenäiset ja toisaalta ne voidaan erottaa lähimarkkinoista kilpailuolosuhteiden erilaisuuden perusteella.

Määrittelyyn vaikuttavat myyjien tosiasialliset mahdollisuudet ja halukkuus siirtää tuotantoa tai tarjontaa alueelta toiselle, ostajien vastaava mahdollisuus ja halukkuus kysynnän siirtämiseen, yrityksen markkinaosuuksien merkittävät erot eri alueilla sekä merkittävät erot esimerkiksi hyödykkeiden hinnoissa, laadussa tai muissa ominaisuuksissa eri alueilla.

Relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittelyssä voidaan tutkia mahdollisia esteitä myynnin lisäämiseksi tietyllä maantieteellisellä alueella. Tällaisia esteitä voivat olla jakelukanaviin pääsyyn liittyvät esteet, jakeluverkoston perustamisen korkeat kustannukset, julkinen elinkeinotoimintaa koskeva sääntely ja tekniset standar-

---

dit. Myös kauppavirtojen rakenne ja kehitys voivat antaa lisätietoja erillisten maantieteellisten markkinoiden toteamiseksi.

Kuljetuskustannukset ja hyödykkeen luonteesta johtuvat kuljetusvaikeudet voivat vaikuttaa siihen, että tietyn alueen asiakkaat ja kuluttajat eivät hanki hyödykkeitä muilta alueilta ja että tiettyjen alueiden välinen kauppa ei ole liiketaloudellisesti perusteltua. Kuljetuskustannukset rajaavat erityisesti halpojen, tilaa vievien tuotteiden maantieteellisiä markkinoita. Kuljetuskustannusten merkitykseen relevanttien maantieteellisten markkinoiden määrittelyssä voi vaikuttaa eri valmistajien tuotantolaitosten sijainti toisiinsa nähden, tuotantokustannukset eri alueilla ja alueiden väliset hinnanerot.

Myös hyödykkeiden luonne ja ominaisuudet voivat antaa tietoa relevanttien markkinoiden määrittelyä varten. Esimerkiksi joitain hyödykkeitä voidaan käyttää vain tietyillä alueilla. Määrittelyyn voi vaikuttaa myös kuluttajien mieltymykset, yritysten markkinaosuuksien huomattavat erot verrattuna lähimarkkinoilla toimiviin yrityksiin, asiakkaiden todellinen mahdollisuus vaihtaa muualla sijaitsevien yritysten tarjoamiin hyödykkeisiin, merkittävät hinnanerot sekä jakelukanavien alueellinen erilaisuus.

YRITYSKAUPAN ARVIOINTI

Yrityskaupan arviointi on kokonaisarviointia, jossa kilpailunrajoituslain 11 d §:n mukaisesti selvitetään:

- i) määräävän markkina-aseman syntyminen tai vahvistuminen *ja*
- ii) siitä aiheutuva kilpailun merkittävä estyminen

Jäljempänä tarkastellaan ensin määräävän markkina-aseman käsitettä ja ilmauksen 'kilpailun merkittävä estyminen' sisältöä. Tämän jälkeen käsitellään tekijöitä, joiden avulla voidaan selvittää, miten todennäköisesti yrityskaupan seurauksena syntyy tai vahvistuu sellainen määräävä markkina-asema, jonka seurauksena kilpailu merkittävästi estyisi. Kilpailuvaikutusten arvioinnissa korostuvat yrityskaupan jälkeinen tilanne ja markkinoiden tuleva kehitys.

MÄÄRÄÄVÄN MARKKINA-ASEMAN SYNTYMINEN TAI VAHVISTUMINEN

Määräävä markkina-asema ilmaisee yrityksen tosiasiallista mahdollisuutta toimia riippumatta markkinoilla olemassa olevista tai potentiaalisista kilpailijoista, asiakkaista ja tavarantoimittajista. Erityistä on se, että yritys pystyy merkittävästi ohjaamaan hintatasoa tai toimitusehtoja. Kilpailijat, asiakkaat ja tavarantoimittajat eivät kykene olennaisesti ja riittävän nopeasti omilla toimenpiteillään vaikuttamaan määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen markkinavoiman käyttöön.

Määräävälle markkina-asemalle on luonteenomaista jokin tekninen, oikeudellinen, strateginen, taloudellinen tai muu kilpailuetu, jota yrityksen kilpailijat eivät pysty korvaamaan jäljittelemällä tai kehittämällä muunlaisia omia kilpailuetujaan. Määräävä asema kohdistuu yleensä laajaan asiakasjoukkoon.

Asiakkaat ja tavarantoimittajat sekä kilpailijat voivat olla eri tavoin riippuvaisia määräävässä markkina-asemassa olevasta yrityksestä. Asiakkaat voivat joutua hankkimaan hyödykkeensä määräävässä asemassa olevalta yritykseltä, koska hyödykkeelle ei ole olemassa korvaavia vaihtoehtoja. Määräävässä asemassa oleva yritys voi myös hallita ostotoimintaa tai markkinointi- ja jakeluteitä, jolloin se voi pakottaa tavarantoimittajat liikesuhteeseen. Kilpailijoihinsa nähden määräävässä asemassa oleva yri-

---

tys pystyy aina vastaamaan näiden käyttämiin kilpailukeinoihin ja ohjaamaan siten hyödykkeen hintatasoa tai toimitusehtoja.

Määräävä asema syntyy yrityskaupan seurauksena, jos yritys saavuttaa kaupalla edellä mainitun vapauden toimia kilpailijoista, asiakkaista ja tavarantoimittajista riippumattomalla tavalla joillain markkinoilla. Määräävä asema vahvistuu yrityskaupan seurauksena, jos jo olemassa oleva mahdollisuus toimia kilpailijoista, asiakkaista ja tavarantoimittajista riippumattomalla tavalla laajenee kaupan jälkeen.

Yritys saavuttaa määräävän markkina-aseman pääsääntöisesti yksin, mutta joissain tilanteissa asema saattaa olla yhteisesti useammalla elinkeinonharjoittajalla. Kilpailunrajoituslain 11 d §:ssä ei tehdä eroa sen suhteen, onko kyseessä yrityksen yksin saavuttama vai jaettu määräävä markkina asema. Ristiinostusta ja erilaisia tavanomaisia kaupallisia sopimuksia pidemmälle meneviä sopimusjärjestelyjä yritysten välillä voidaan pitää jaetun määräävän markkina-aseman vahvoina tunnusmerkkeinä.

KILPAILUN MERKITTÄVÄ ESTYMINEN

Kilpailun katsotaan estyvän merkittävästi, jos yrityskaupan kielteiset vaikutukset kilpailuun ovat joko pitkäaikaisia tai voimakkaita. Vaikutuksia arvioidaan Suomen markkinoiden ja suomalaisen asiakaskunnan kannalta. Lain 11 d §:n lisämäärä 'kilpailun merkittävä estyminen' tarkoittaa lain esitöiden mukaan mm. sitä, että määräävän aseman syntymisestä tai vahvistumisesta huolimatta yrityskauppa voidaan hyväksyä, jos keskittymä menettää lyhyellä aikavälillä määräävän markkina-asemansa esimerkiksi uusien yritysten alalietulon tai ulkomaisen kilpailun lisääntymisen vuoksi.

Kilpailun merkittävä estyminen on aina tapauskohtaista arviointia, johon voivat vaikuttaa esimerkiksi keskittymän suhteellinen koko markkinoilla, sen taloudellinen ja rahoituksellinen vahvuus, asiakkaiden ja tavarantoimittajien neuvotteluvoima tai markkinoiden odotettavissa oleva kehitys ja sen nopeus. Näitä tekijöitä tarkastellaan jäljempänä jaksossa "Kaupan arviointiin vaikuttavia tekijöitä".

Tehokkuusvaikutukset

Kilpailun estymisen merkittävyyttä arvioitaessa voidaan lain perustelujen mukaan kiinnittää huomiota myös yrityskaupan seurauksena syntyvään tehokkuuden lisääntymiseen.

Määräävän markkina-aseman syntymiseen liittyy usein riski tehokkuuden heikkeneemisestä. Sitä voivat kuitenkin kompensoida yrityskaupalla saavutettavat tuotannolliset ja dynaamiset tehokkuusedut. Tuotannollisia tehokkuusetuja voivat olla esimerkiksi tuotteen laadun paraneminen, tuotannon ja jakelun tehostuminen, parempi tuotavuus, laajemman tuotevalikoiman tuottaminen samoilla tuotantopanoksilla taikka muu vastaava tuotanto-, hankinta- tai jakelukustannusten alentuminen. Dynaamisia tehokkuusetuja ovat mm. uusien tai parempien hyödykkeiden kehittämiseksi tehdyt innovaatiot tuotannossa tai jakelussa

Tehokkuusvaikutuksille annettava merkitys ja painotus riippuvat siitä, kuinka merkittäviä ne ovat, miten todennäköisesti ne voidaan saavuttaa ja lisäävätkö ne kilpailua asiakkaiden ja kuluttajien hyödyksi. Arvioinnissa otetaan huomioon myös se, millä aikavälillä tehokkuusedut tulotisiin siirtämään asiakkaille ja kuluttajille.

Tehokkuusetuihin vetoaminen edellyttää osapuolilta mahdollisimman luotettavaa näyttöä odotettavissa olevista tehokkuuseduista ja siitä, että yrityskauppa on välttämätön niiden saavuttamiseksi. Tehokkuusetujen tulee ilmetä Suomen markkinoilla ja välittyä

täällä kuluttajille tai asiakkaille. Sellaisia tehokkuusperusteluja ei hyväksytä, jotka voidaan saavuttaa muilla, kilpailua vähemmän rajoittavilla keinoilla.

Taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneen yrityksen tilanne

Yrityskaupan ei arvioida estävän merkittävästi kilpailua, jos sen toteutumatta jääminen joka tapauksessa merkitsisi hankinnan kohteen poistumista markkinoilta (taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneen yrityksen tilanne). Markkinoiden voidaan olettaa keskittyvän tällaisissa tilanteissa riippumatta siitä, toteutetaanko yrityskauppa vai ei. Yrityskaupan osapuolten asiana on kuitenkin osoittaa, että kyseessä oleva yrityskauppa on ainoa käytettävissä oleva taloudellisesti järkevä keino välttää omaisuuden poistuminen markkinoilta ja että vähemmän rajoittavaa vaihtoehtoa ei ole käytettävissä.

KAUPAN ARVIOINTIIN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

Edellä on käsitelty määrävän markkina-aseman ja kilpailun merkittävän estymisen käsitteitä. Tämä jakso tarkastelee olosuhteita, joiden nojalla voidaan arvioida yrityskaupan kilpailuvaikutuksia, ts. määrävän markkina-aseman syntymistä ja kilpailun merkittävää estymistä.

Lain perusteluissa (HE 243/97) on esimerkkiluettelo tekijöistä, joita yrityskaupan arvioinnissa tutkitaan:

“Yrityskaupan arvioinnissa otetaan huomioon sekä kotimaisten kilpailijoiden taholta tuleva kilpailu. Arviointiin vaikuttavat myös markkinoiden rakenne, yrityskaupan osapuolten markkina-asema sekä niiden taloudellinen ja rahoituksellinen vahvuus, kauppakumppaneiden vaihtoehtoiset valintamahdollisuudet ja neuvotteluvoima, oikeudelliset ja taloudelliset alalletulon esteet, kyseessä olevien tavaroiden ja palveluiden tarjonnan ja kysynnän kehitys, väli- ja loppukäyttäjien asema sekä markkinoiden taloudellinen ja tekninen kehitys, joka on kuluttajille eduksi eikä estä kilpailua”.

Näiden tekijöiden tarkastelu on jäljempänä jaettu keskittymän markkina-aseman arviointiin suhteessa markkinoilla jo toimivien kilpailijoiden asemaan, asiakkaiden ja tavarantoimittajien markkinavoiman sekä potentiaalisen kilpailun ja alalletulon esteiden arviointiin. Monet yksittäiset arviointiperusteet, joita jäljempänä esitetään, voivat olla merkityksellisiä niin keskittymän ja sen kilpailijoiden suhteellisen aseman, tavarantoimittajien ja asiakkaiden neuvotteluvoiman kuin potentiaalisen kilpailunkin tutkimisessa.

MARKKINA-ASEMA SUHTEESSA MARKKINOILLA TOIMIVIEN KILPAILIJOIDEN ASEMAAN

Yrityksen markkinaosuus voi antaa tietoa yrityksen markkinavoimasta ja -asemasta. Markkinaosuudet eivät kuitenkaan ole yksinomainen tai ratkaiseva tekijä arvioitaessa yrityksen määrävää markkina-asemaa, eikä määrävän markkina-aseman syntymiselle voida asettaa tiettyä markkinaosuusrajaa.

Markkina-aseman selvittämiseksi arvioidaan siten myös muita tekijöitä. Yrityksen markkinavoimaa vahvistaa ja sen riippumatonta asemaa tukee mm. sen taloudellinen ja rahoituksellinen vahvuus, käytettävissä oleva vapaa kapasiteetti, erilaiset vertikaaliset vaikutukset, tuotevalikoiman laajuus ja muut synergiaedut. Jäljempänä käsitellään eräitä näistä tekijöistä. Mittakaava- ja laajuusetuja käsitellään tarkemmin alalle tulon esteiden yhteydessä.

Yrityksen markkinavoimaa vahvistavat tekijät vaikuttavat samalla kilpailijoiden, asiakkaiden ja tavarantoimittajien asemaan ja niiden toimintamahdollisuuksiin markki-

noilla. Useat markkinavoimaa vahvistavat tekijät saattavat esimerkiksi muodostaa alalle tulon esteen.

Seuraavassa käsitellään ensin markkinaosuuksia ja sen jälkeen muita markkinavoimaa kuvaavia tekijöitä.

MARKKINAOSUUDET

Markkinaosuus voidaan määritellä myynnin määrän tai arvon perusteella. Jos määräävää asemaa tutkitaan suhteessa tavarantoimittajiin, otetaan vastaavasti huomioon ostojen määrä tai arvo. Myynnin määrää voidaan käyttää mittarina erityisesti silloin, kun tavarantoimittajat tuottavat samanlaisia ja samanhintaisia hyödykkeitä ja myynnin arvoa taas päinvastaisessa tilanteessa.

Arvioinnin lähtökohtana on yrityskaupan osapuolten ja yrityskaupan seurauksena syntyvän keskittymän markkinaosuudet, joita verrataan kilpailijoiden markkinaosuuksiin.

Markkinaosuus ei kuitenkaan sinänsä anna riittävää tietoa yrityskaupan vaikutuksista kilpailuun, joskin alhaiset markkinaosuudet voivat olla osoitus markkinavoiman puuttumisesta ja korkeat markkinaosuudet puolestaan osoitus markkinavoiman olemassaolosta. Nämä oletukset voivat muiden tekijöiden vaikutuksesta joko kumoutua tai vahvistua. Korkeiden markkinaosuuksien merkitystä voi vähentää mm. markkinaosuuksien alenemiskehitys, asiakaskunnan neuvotteluvoima, harvoin tehtävistä suurista kertaostoksista aiheutuvat markkinaosuuksien heilahtelut, kysynnän ja tarjonnan korvattavuus, nopea teknologian kehitys sekä tärkeimpien kilpailijoiden kilpailuedut.

Markkinaosuuksien avulla voidaan arvioida yrityskaupan seurauksena syntyneen keskittymän suhteellista asemaa markkinoilla kilpailijoihin verrattuna. Markkinaosuuksien eroja tarkastelemalla voidaan tehdä päätelmiä siitä, kuinka keskittyneet markkinat ovat ja miten yrityskauppa vaikuttaa markkinoiden keskittymisasteeseen. Mitä suurempi on kahden suurimman yrityksen välinen markkinaosuuksien ero ja mitä hajautuneemmat ovat muiden kilpailijoiden markkinaosuudet, sitä suurempi on todennäköisyys, että korkean markkinaosuuden haltijalla on merkittävää markkinavoimaa.

Markkinaosuuksia tarkastellaan useammalta vuodelta, jolloin saadaan tietoja markkinaosuuksien vaihteluista, vaihteluiden syistä ja osuuksien ennakoitavissa olevasta kehityksestä. Yrityksellä pitkään ollut korkea markkinaosuus saattaa viitata yrityksen riippumattomaan asemaan, kun taas markkinaosuuksien vaihtelu, johon liittyy markkinajohtajan aseman muutoksia tai markkinaosuuksien menetyksiä saattaa puolestaan heikentää tätä olettamusta.

MARKKINAVOIMAA KUVAAVIA MUITA TEKIJÖITÄ

Taloudellinen ja rahoituksellinen vahvuus

Taloudellinen ja rahoituksellinen vahvuus voi antaa yritykselle kilpailijoita paremmat mahdollisuudet erilaisten kilpailukeinojen, kuten investointien, hinnoittelun, tutkimuksen ja tuotekehittelyn sekä mainonnan käyttöön.

Taloudellisen ja rahoituksellisen vahvuuden osoituksena voivat olla mm. alhainen velkaantumisaste, hyvä tulos tai helppo pääsy pääomamarkkinoille. Ylivoimainen taloudellinen ja rahoituksellinen asema vahvistaa markkinavoimaa, jos se estää olemassa olevia kilpailijoita ryhtymästä aktiiviseen kilpailuun tai potentiaalisia kilpailijoita tulemasta alalle. Taloudellinen vahvuus voi antaa mahdollisuuden kilpailijoita suu-

---

rempiin tutkimus- ja kehityspanostuksiin sekä muiden kilpailuasemaa parantavien resurssien hankkimiseen.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota erityisesti sellaiseen taloudelliseen ja rahoitukselliseen vahvuuteen, jota kilpailijat eivät voi saavuttaa tai reagoida siihen muilla kuin taloudelliseen vahvuuteen liittyvillä kilpailueduilla.

Käytettävissä oleva kapasiteetti

Yrityksen käytössä oleva vapaa kapasiteetti voi vahvistaa sen markkina-asemaa. Yritys voi esimerkiksi reagoida nopeasti alalle tuloon lisäämällä tuotantoa ja tuomalla markkinoille niin paljon hyödykkeitä, ettei alalle tulo enää ole kannattavaa hintojen laskun vuoksi.

Vertikaaliset vaikutukset

Markkinavoimaa voivat vahvistaa yrityskaupan seurauksena syntyvät edut hankinnassa tai jakelussa. Yritys voi hallita esimerkiksi hankintalähteitä ja merkittäviä jakelukanavia, mikä puolestaan voi johtaa vahvaan asemaan sekä niillä markkinoilla, joihin yrityskauppa vaikuttaa, että niihin liittyvillä hankinta- ja jakelumarkkinoilla. Merkittävien hankintalähteiden tai jakelukanavien haltuunsaaminen voi äärimmillään johtaa siihen, että kilpailijoiden pääsy hankintalähteille tai jakelukanaviin sulkeutuu kokonaan. Alalle pääsyn esteet kasvavat, koska alalle tulo saattaa tällöin edellyttää investointeja useille tuotanto- ja jakeluketjun tasoille.

Keskittymän markkinavoiman vahvistuminen on sitä todennäköisempää, mitä suuremman suhteellisen osuuden se saavuttaa niillä hankinta- tai jakelumarkkinoilla, jotka liittyvät markkinoihin, joilla yrityskauppa tehdään.

Samantyyppisiä kilpailuvaikutuksia voi syntyä myös yrityksen ja sen asiakkaiden ja tavarantoimittajien välisistä riippuvuussuhteista. Esimerkiksi keskittymän vähemmistöosakkuus asiakasyrityksissä voi johtaa siihen, että kauppasuhteissa annetaan etusija tälle, vaikka kilpailija pystyisi tarjoamaan hyödykkeitä edullisemmin ehdoin.

Laaja hyödykevalikoima

Monilla markkinoilla laajan hyödykevalikoiman tarjoaminen voi olla merkittävä kilpailuetu, jos muut yritykset eivät tarjoa vastaavaa valikoimaa. Esimerkiksi tiettyjen toisiaan täydentävien tai korvaavien tuotteiden tai palvelujen tarjoaminen yhdessä voi olla asiakkaan näkökulmasta katsottuna houkuttelevampi tai helpompi vaihtoehto kuin valikoiman hankkiminen useammilta hyödykkeiden tarjoajilta erikseen. Yrityskaupan osapuolten erilaisten hyödykevalikoimien yhdistyminen yrityskaupan seurauksena voi saada aikaan myös kustannussäästöjä jakelussa. Laaja hyödykevalikoima voi saada aikaan markkinoiden sulkemista muistuttavan vaikutuksen.

Vastavuoroiset hankinnat

Vastavuoroisilla hankinnoilla tarkoitetaan tilannetta, jossa yritykset toimivat toistensa tavarantoimittajina ja asiakkaina. Vastavuoroista kauppaa harjoittavat yritykset saattavat helposti rajoittaa liikesuhteitaan ulkopuolisten elinkeinonharjoittajien kanssa, jolloin kilpailijan pääsy hankintalähteille tai jakelukanaviin voi estyä tai vaikeutua.

Vastavuoroisen hankinnan tilanne ja siihen liittyvät ongelmat voivat syntyä myös yrityskaupan seurauksena, jos merkittävä osa kysyntää tai tarjontaa siirtyy kaupan seurauksena keskittymälle.

Resurssien hallintaan perustuvat kilpailuedut

Yrityksen mittavat resurssit, esimerkiksi laaja myymäläverkosto, varmat hankintalähteet, edullisesti sijoittuneet tuotantolaitokset, laajat liiketoimintayhteydet tai hyvä tunnettuisuus markkinoilla voivat antaa yritykselle merkittävän kilpailuedun ja samalla muodostaa esteen muiden yritysten alalle tulolle. Nämä edut esimerkiksi yhdistettynä korkeaan markkinaosuuteen voivat lisätä määräävän markkina-aseman todennäköisyyttä relevanteilla markkinoilla.

Yritysten keskinäiset riippuvuussuhteet

Kilpailijoiden, asiakkaiden ja tavarantoimittajien kanssa syntyneet riippuvuussuhteet voivat vaikuttaa yrityksen markkinavoimaan. Useita tämän tyyppisiä tilanteita on käsitelty jo edellä (esimerkiksi vertikaaliset vaikutukset ja vastavuoroiset hankinnat). Tässä yhteydessä viitataan lähinnä esimerkiksi merkittävästä vähemmistöomistuksesta tai ristiinomistuksesta taikka samoista johtotason henkilöistä syntyviin riippuvuuksiin. Tällaisia riippuvuussuhteita voi syntyä myös rahoittajien kanssa.

Teknologisen asiantuntemuksen lisääntyminen

Yrityskaupan seurauksena saatava teknologinen asiantuntemus voi lisätä markkinavoimaa. Yrityskaupan toisella osapuolella voi olla erityistä teknologista tietämystä, joka parantaa keskittymän markkina-asemaa kilpailijoihin nähden. Hankinnan kohteena voi olla myös tietty liiketoiminnan osa, joka sen kehittämiseen käytetyn teknologian vuoksi lisää yrityskaupan seurauksena syntyvän keskittymän markkinavoimaa.

ASIAKKAIDEN JA TAVARANTOIMITTAJIEN NEUVOTTELUVOIMA

Neuvotteluvoiman arvioinnissa on kysymys siitä, onko asiakkailta tai tavarantoimittajilla niin vahva asema suhteessa keskittymään, että ne voivat rajoittaa sen kilpailua estävää käyttäytymistä vaikuttamalla kauppasuhteissa käytettäviin ehtoihin.

Asiakkaiden ja tavarantoimittajien neuvotteluvoimaa ei voida todeta pelkästään niiden suuren koon perusteella. Suurenkin asiakkaan neuvotteluvoima heikkenee, jos keskittymä esimerkiksi pystyy tarvittaessa hoitamaan itse asiakkaan tehtävät jalostus- tai jakeluketjussa. Se, missä määrin asiakkaiden tai tavarantoimittajien neuvotteluvoima on vastapaino keskittymän markkinavoimalle, riippuu oleellisesti myös näiden halusta tai tarpeesta vastustaa keskittymän asettamia kauppaehtoja.

Asiakkaiden ja tavarantoimittajien neuvotteluvoimaa voivat rajoittaa esimerkiksi liikesuhteita varten tehdyt erityiset investoinnit, jotka ovat arvokkaita kyseessä olevassa liikesuhteessa ja joita muuten ei voida hyödyntää. Yritys on myös voinut sopeuttaa oman tuotantonsa kyseisen liikesuhteen tarpeisiin, ja tämän tuotannon muuttaminen on kallista.

POTENTIAALINEN KILPAILU JA ALALLETULON ESTEET

Potentiaalinen kilpailu

Yrityskaupan arvioinnissa otetaan huomioon olemassa olevan kilpailun lisäksi myös potentiaalinen kilpailu eli millaisia mahdollisuuksia muilla yrityksillä on kohtuullisen lyhyellä aikavälillä ryhtyä kilpailemaan keskittymän kanssa muuttamalla tuotantoa tai laajentamalla maantieteellistä toiminta-alueitaan. Markkinoilla jo olevat kilpailijatkin voivat muodostaa potentiaalisen kilpailun uhan, jos niillä on mahdollisuus lisätä tuotantoaan.

Potentiaalisen kilpailun merkitys yrityskaupan arviointiperusteena riippuu mm. siitä, onko alalle tulo yleensä mahdollista, onko se taloudellisesti järkevää ja onko se niin mittavaa ja nopeasti tapahtuvaa, että se estää markkinavoiman käyttämisen.

Alalletulon esteet

Alalle tulon esteet vaikuttavat siihen, miten todennäköisesti ja missä määrin potentiaalisen kilpailun uhka rajoittaa alalla toimivien yritysten muista markkinaosapuolista riippumatonta käyttäytymistä. Niiden ei tarvitse sulkea alalle tuloa kokonaan eikä määräämättömäksi ajaksi. Riittää, että ne hidastavat tai rajoittavat alalle tuloa kilpailun toimivuuden kannalta merkittävän ajan.

Oikeudellisia alalle tulon esteitä ovat esimerkiksi erilaiset immateriaalioikeudet, julkisen vallan asettamat tuotantokiintiöt, toimiluvat ja tyyppihyväksynät.

Taloudellisia esteitä, joihin viitataan yrityskauppasäännösten esitöissä (HE 243/97), voivat olla esimerkiksi alalle tulon ja alalta poistumisen korkeat kustannukset etenkin, jos ne ovat suuret odotettavissa oleviin tuottoihin verrattuna. Alalle tulo on sitä todennäköisempää, mitä korkeammaksi tuotto-odotukset muodostuvat. Taloudellisia esteitä ovat myös yrityskaupan osapuolten ylikapasiteetin strategisen käyttöönoton mahdollisuuden uhka, jakelukanavien tai hankintalähteiden puuttuminen, alalla toimivien vahvat tuotemerkit, tavarantoimittajien ja asiakkaiden välinen yhteistyö sekä ristiinostukset.

Teknisiä alalle tulon esteitä voi puolestaan aiheutua mm. mittakaava- ja laajuuseduista, tuotantoprosesseista tai innovaatioista. Mittakaavaetuja syntyy, jos yksikkökustannukset laskevat tuotannon määrän kasvaessa. Mitä suurempi volyymi tarvitaan alalla jo toimivien yritysten mittakaavaetujen saavuttamiseksi, sitä korkeammat ovat alalle tulon esteet.

Myös monialayritysten nauttimat laajuusedut voivat muodostaa alalle tulon esteitä. Laajuusetuja syntyy, jos yritys voi harjoittaa useampaa liiketoimintaa alemmilla kustannuksilla kuin mikä olisi mahdollista erillisissä liiketoiminnoissa. Myös vertikaalisesti integroituneelle yritykselle saattaa syntyä tällaisia etuja, jos alalle tulijan on tultava jalostusketjun useammalle tasolle yhtäaikaisesti tai jos toimiminen vain yhdellä jakelun tai tuotannon portaalla olisi epäedullista.

Alalle tulon esteet voidaan jakaa myös ns. luonnollisiin ja strategisiin esteisiin. Luonnolliset alalle tulon esteet eivät ole yrityksen asettamia, vaan esimerkiksi teknisiä. Strategisia ovat esteet, jotka yritys on luonut toiminnallaan.

Strategisesta käyttäytymisestä johtuva este voi syntyä esimerkiksi silloin, kun alalla oleva yritys kykenee lisäämään kilpailijoiden kustannuksia tai alentamaan niiden odotettavissa olevia tuottoja. Kilpailijoiden kustannuksia voidaan lisätä esimerkiksi tekemällä pääsy hankinta- tai jakelukanaviin kalliiksi. Vastaavia vaikutuksia voi syntyä, kun hyödykkeen menekki ja samalla alalle tulon onnistuminen riippuvat oleellisesti mainonnasta. Merkittävät taloudelliset resurssit omaava yritys voi torjua markkinoille tuloa mainontaa lisäämällä. Kilpailijoiden tuottoja saatetaan alentaa käyttämällä esimerkiksi sellaista hinnoittelua, joka vaikeuttaa asiakkaiden siirtymistä uusille tavarantoimittajille.

Esteet eivät välttämättä sulje alalle tuloa kokonaan, vaan ne voivat myös olla osoitus alalla jo toimivien yritysten kyvystä estää alalle tulijoita saavuttamasta kilpailullisesti merkittävää asemaa. Alalle tulon kustannus johtaa tulon estymiseen lähinnä silloin, kun kustannus on merkittävä eikä se enää vaikuta alalla toimivan yrityksen käyttäytymiseen.

Alalle tulon esteiden merkitys vaihtelee erilaisten markkinoiden ja niiden kehitystason mukaan. Joskus tietyillä markkinoilla yksittäinenkin alalle tulon este, esimerkiksi jakelukanavan, raaka-aineen, teknologian tai vahvan tuotemerkin puuttuminen,

---

voi olla ratkaisevaa alalle pääsulle. Esteiden merkitystä arvioitaessa kiinnitetään huomiota aikaisempina vuosina tapahtuneeseen alalle tuloon ja siihen, miten merkittävän aseman kilpailijat ovat saaneet.

Alalle tulon esteitä arvioitaessa otetaan huomioon myös alalta poistumisen esteet. Ne liittyvät pääsääntöisesti alalta poistumisen kustannuksiin. Vähäinenkin riski alalle tulon epäonnistumisesta saattaa estää alalle tulon, jos alalle tulon kustannukset ovat merkittäviä eikä yritys alalta poistuessaan voisi hyödyntää investointejaan muussa liiketoiminnassa.

MARKKINOIDEN KEHITYSVAIHE

Yrityskaupan kilpailuvaikutukset voivat olla erilaiset markkinoiden eri kehitysvaiheissa.

Määräävästä markkina-asemasta syntyvät kilpailuongelmat ovat keskimäärin todennäköisempiä kypsyyllä ja taantuville markkinoilla kuin syntyvillä tai kasvavilla markkinoilla. Innovatiivisessa ja kasvun vaiheessa kilpailuolosuhteet muuttuvat jatkuvasti, jolloin asiakkaiden pitkäaikainen riippuvuus jostain tietystä yrityksestä ei ole yhtä todennäköistä.

Markkinoiden varhaisissakin vaiheissa määräävä markkina-asema voi syntyä, jos yrityskaupan osapuolilla on sellaisia etuja kilpailijoihin nähden, joita ei menetetä myöhemmissäkään markkinoiden kehitysvaiheissa. Tällaisia etuja ovat esimerkiksi kilpailijoihin nähden ylivoimaiset tekniset voimavarat, taitotieto tai vahvat taloudelliset resurssit. Lisäksi määräävässä markkina-asemassa markkinoiden kehityksen alkuvaiheessa oleva yritys voi ohjata markkinoiden kehittymistä kilpailun toimivuuden kannalta vahingollisella tavalla.

SÄHKÖMARKKINOITA KOSKEVIEN YRITYSKAUPPOJEN ARVIOINTI

Yrityskauppoihin, joissa on osallisena sähkön vähittäisjakelua harjoittava yhteisö, voidaan soveltaa lain 11 d §:n 1 momentin yleissäännöstä tai alakohtaista vain sähkömarkkinoita koskevaa säännöksen 2 momenttia.

Viimeksi mainitun lainkohdan mukaan yrityskauppa voidaan kieltää tai määrätä ehtoja sen toteuttamiselle, jos sen seurauksena yrityskaupan osapuolten ja niihin 11 b §:n 1 tai 3 momentin mukaisessa suhteessa olevien jakeluverkkotoimintaa harjoittavien yhteisöjen tai laitosten yhteenlaskettu siirtoliiketoiminnan osuus 400 voltin jännitteellä jakeluverkossa siirretystä sähkön määrästä ylittää valtakunnallisesti 25 %. Säännöksen nojalla tapahtuva puuttuminen sähkömarkkinoilla tehtyyn yrityskauppaan ei edellytä kilpailun merkittävän estymisen osoittamista, vaan 25 %:n markkinaosuusrajan ylitystä kaupan seurauksena.

EHDOT JA KIELTEINEN YRITYSKAUPPAPÄÄTÖS

Jos yrityskaupan seurauksena syntyy tai vahvistuu sellainen määräävä markkina-asema, joka merkittävästi estää kilpailua, voidaan yrityskauppa kieltää tai asettaa sen hyväksymiselle ehtoja. Ehtojen asettaminen on ensisijainen keino kilpailuongelman poistamiseksi. Virasto tekee esityksen kaupan kieltämiseksi, jos ehtoja asettamalla ei voida poistaa yrityskaupasta johtuvaa kilpailun merkittävää estymistä.

Kilpailuvirasto voi neuvotella ehdoista, pyytää osapuolilta ehdotuksia toimenpiteiksi yrityskaupan haitallisten vaikutusten poistamiseksi sekä määrätä ehtoja noudatettaviksi sekä ensimmäisen että toisen vaiheen käsittelyn aikana.

Osapuolten tulisi esittää Kilpailuvirastolle ne käytännön ratkaisut, joilla osapuolet katsovat kilpailuongelman poistuvan sekä ratkaisuehdotuksia tukevat tosiseikat. Ehdotusten on tultava Kilpailuvirastoon niin aikaisessa vaiheessa, että niiden toteuttamiskelpoisuus voidaan arvioida päätöksenteolle säädetyssä määräajassa. Jos Kilpailuvirasto katsoo tarjotut ehdot riittäviksi, se määrää ne noudatettaviksi.

Yrityskaupan osapuolten noudatettavaksi asetettavat ehdot ovat yleensä rakenteellisia. Ehto voi olla esimerkiksi velvoite tietyn liiketoiminnan tai sen osan, tuotantokapasiteetin, patentin tai joskus tavaramerkin myymiseen. Rakenteellinen ehto voi velvoittaa myös purkamaan tietyn yhteistyöjärjestelyn tai eroamaan siitä. Ostajan on oltava kaupan osapuoliin nähden riippumaton ja sillä tavoin merkittävä ja elinkelpoinen yritys, että se voi kompensoida yrityskaupasta muuten aiheutuvan kilpailun estymisen.

Ehto voi liittyä myös yrityksen tulevaan käyttäytymiseen, kuten lisensiointi- ja toimitusvelvoitteisiin. Ehdot voivat muodostua myös edellä mainittujen ehtojen yhdistelmistä.

Kilpailuviraston päätöksellä voidaan antaa myös ehtojen valvomiseksi tarpeellisia määräyksiä.

Jos yritysten esittämät ratkaisuehdotukset eivät ole riittäviä ja toteuttamiskelpoisia käytännössä, Kilpailuvirasto voi määrätä noudatettaviksi itse asettamansa ehdot ja asettaa määräajan niiden täyttämiseksi tai tehdä kilpailuneuvostolle esityksen kaupan kieltämiseksi.

Liite 1. Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös yrityskaupan osapuolen liikevaihdon laskemisesta (498/89)

Liite 2. Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös yrityskauppojen ilmoitusvelvollisuudesta (499/98)

Kauppa- ja teollisuusministeriön päätökset ovat luettavissa Kilpailuviraston kotisivulla (www.kilpailuvirasto.fi) Yrityskauppa-osion kohdassa ohjeita.
